

Tropisk træ

Miljøvejledning, baggrundsrapport

MILJØMINISTERIET

Skov- og Naturstyrelsen
Miljøministeriet

Miljøstyrelsen
Miljøministeriet

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	5
1.1	Særlige forhold ved indkøb efter EU udbudsregler	6
2	Markedet for tropisk træ	6
2.1	Hvad er tropisk træ?	6
2.2	Danmarks import og brug af tropisk træ	7
2.3	Markedet for certificeret tropisk træ	8
2.4	Indkøberens rolle og muligheder	10
2.5	Træ til havnebyggeri	11
3	Lovligt træ	11
3.1	Lovligt produceret træ	11
3.2	Truede arter (CITES)	12
4	Bæredygtig skovdrift	13
4.1	Definition og baggrund	13
4.2	Udvikling af kriterier for bæredygtig skovdrift	14
4.3	Anvendelse af kriterier for bæredygtig skovdrift	14
5	Dokumentation for lovlighed, bæredygtighed og oprindelse	17
5.1	Dokumentation for lovlighed og bæredygtighed	18
5.2	Dokumentation for oprindelse - Chain of Custody	20
6	Certificeringsordninger	21
6.1	Krav til certificeringsordninger	21
6.2	De enkelte ordninger	22
6.3	Sammenlignende oversigter	29
6.4	Trinvis tilgang til bæredygtig skovdrift (med eller uden certificering)	32
6.5	Konklusion	33
7	Miljø- og sundhedsbelastninger i livsforløb for tropisk træ	34
7.1	Miljøbelastninger	35
7.2	Sundhedsbelastninger	36
8	Referencer	37

TROPISK TRÆ

1 Indledning

Tropiske skove dækker ca. halvdel af verdens samlede skovareal, men bidrager med mindre end 10 % til verdens samlede industrielle træproduktion. Udnyttelse af skovens træproduktion på en lovlig og bæredygtig måde kan bidrage positivt til mange menneskers livsgrundlag og indtægt, og det kan gøres uden at forringe levevilkårene for vilde dyr og planter. Det gælder både i tropiske skove og i ikke tropiske skove.

At købe træ, herunder tropisk træ, kan derfor være et bidrag til sikring af skovens langsigtede bevarelse. Hvis skoven ingen værdi har, vil den let blive offer for andre udnyttelser, det kan være til landbrugsdrift, minedrift, tobaksdyrkning, kaffeproduktion, oliepalmer eller andet.

Desværre drives skove mange steder på en måde, som hverken er lovlig eller bæredygtig. Dette kan føre til skovødelæggelser med forringede livsvilkår for lokale folk og ødelagte levesteder for skovens vilde dyr og planter. Samtidig kan de offentlige kasser blive unddraget store summer i form af mistet provenu fra skatter og afgifter. Disse problemer, som er meget udtalt blandt andet i troperne, sætter træhandlere og -brugere i et dilemma, idet køb og brug af træ i nogle situationer kan være godt - og i andre ikke godt. Og det kan være vanskeligt at hitte rede i, hvornår man har med hvad at gøre.

Det danske folketing har med Folketingsbeslutning B 197/2001 bestemt, at der skal ydes en særlig indsats rettet mod of-

fentligt indkøb af tropisk træ (se www.folketinget.dk).

Denne vejledning har til formål at gøre det lettere for offentlige indkøbere at sikre sig, at det tropiske træ de køber, er lovligt og bæredygtigt produceret. Vejledningens anbefaling om at træet skal være lovligt og bæredygtigt produceret gælder både for træ fra naturlige skove og træ fra plantager.

Vejledningen dækker alt tropisk træ undtagen papir og papirmasse. For papirprodukter er der udarbejdet flere selvstændige miljøvejledninger, fx for skrive- og kopipapir. De kan ses på: www.mst.dk.

Tropisk træ omfattet af denne vejledning kan fx være tømmer til altangange, terrasser, rækværk, broer og havneanlæg mv. Krydsfiner og andre træmaterialer kan også være fremstillet af tropisk træ. Tropisk træ kan indgå i færdige produkter som havemøbler og indendørs møbler samt vinduer, døre og gulve.

Kravet om at træet skal være lovligt produceret lyder enkelt, men er det ikke. Skovlovgivningen er forskellig fra land til land, og det kan være vanskeligt præcist at afgrænse hvilke regelsæt, det

er relevant at inddrage. Nogle steder kan der endda være konflikt mellem forskellige myndigheders regelsæt.

Kravet om at træet skal være bæredygtigt produceret er heller ikke helt enkelt. Der findes ingen éntydige og globalt anerkendte standarder for bæredygtig skovdrift.

Øvrige miljøforhold i den videre forarbejdningsproces, herunder arbejdsmiljø, er også relevante for en samlet miljøvurdering, men heller ikke her er afgrænsningen og vurderingen enkel.

I de følgende afsnit gives der mere information om definitioner og afgrænsning af begreberne - og om baggrunden for de valgte anbefalinger. Den korte vejledning er tænkt som det egentlige værktøj til indkøberen. Ud over dette baggrundsdokument og den korte vejledning er der udarbejdet tre særskilte notater, ét om bæredygtig skovdrift, et om retningslinier for vurdering af certificeringsordninger og ét om vurdering af eksisterende certificeringsordninger.

Vejledningen og baggrundsdokumentet fokuserer overvejende på lovlighed og bæredygtighed, mens andre mere livscyklusbaserede

miljøbetragtninger er behandlet mindre indgående. Livscyklusbetragtninger og andre miljøforhold er behandlet mere indgående i andre miljøvejledninger. Med relevans for træprodukter se fx særlige miljøvejledninger for hhv. Borde, Reoler, Arkivskabe og Polstermøbler /16, 17, 18, 19/.

Vejledningen består af følgende dokumenter:

- en kort vejledning til indkøbere
- baggrundsdokument (dette dokument)

Derudover er der som grundlag for arbejdet udarbejdet fire tekniske arbejdsrapporter om henholdsvis retningslinier for certificering /1/, vurdering af certificeringsordninger /2/, om bæredygtig skovdrift /2a/ og om Danmarks import af tropisk træ i 2001 /2b/.

1.1 Særlige forhold ved indkøb efter EU udbudsregler

Indkøbets størrelse er afgørende for, om udbudet skal følge de særlige EU regler for offentlige udbud. Der er forskellige tærskelværdier for hvornår, der er tale om EU udbud (se på www.ks.dk). For 2002 og 2003 er tærskelværdierne for vareindkøb for statslige kontrakter 1.209.390 kr. og 1.860.600 kr. for amtskommunale og kommunale kontrakter. Derudover er der tærskelværdier for bygge- og anlægsarbejder og for forsyningsvirksomhed.

Følgende forhold er særligt væsentlige at være opmærksom på ved overvejelser om indkøb af lovligt og bæredygtigt produceret træ:

- Myndigheder kan ikke kræve tømmer produceret af træ fra bestemte områder, men det er tilladt at kræve bestemte

træarter eller træ med bestemte egenskaber.

- Myndigheder kan specificere på hvilken måde træerne skal være dyrket og høstet.
- Myndigheder kan definere krav/kriterier for bæredygtig skovdrift og indikere certificeringer, som er acceptabel dokumentation for kriterierne. Der kan imidlertid ikke kræves en bestemt eller enkelte bestemte certificeringsordninger. Andre former for dokumentation af kravene skal også accepteres.
- En teknisk specifikation kan f.eks. være at produktet opfylder bestemte miljømærke kriterier, men det må ikke kræves, at produktet er miljømærket med et bestemt mærke. Der kan heller ikke kræves en bestemt certificeringsordning, men certificeringsordninger kan anerkendes som dokumentation for, at kriterierne/specifikationerne er opfyldt.
- Myndigheder kan anføre kriterier for vurdering af alternative former for dokumentation, f.eks. at denne skal kunne underkastes uafhængig verifikation af tredjepart.
- Myndigheder kan nægte at godkende tilbudsgivere, som har brudt lovgivning vedrørende handel og produktion af træ.

Konkurrencestyrelsen og Miljøstyrelsen har udarbejdet en vejledning om miljøhensyn ved udbud: »Offentlige grønne indkøb – en vejledning i mulighederne for at varetage miljøhensyn i forbindelse med afholdelse af udbud /20/. www.ks.dk

2 Markedet for tropisk træ

2.1 Hvad er tropisk træ?

Ved »tropisk træ« forstås i denne vejledning træ fra træsorter, der vokser i det tropiske bælte langs ækvator. Træet kan hidrøre fra naturlige skove som fx regnskove, eller fra plantager.

Mere end 95 % af tropeskovene er naturlige skove og langt størstedelen af de kommercielt udnyttede tropiske træsorter stammer derfra. Enkelte træarter dyrkes også i plantagedrift, fx teak og forskellige eucalyptusarter.

Danmarks Statistik definerer i handelsstatistikken følgende træsorter som »tropiske træsorter«: abura, afrikansk mahogni, afrormosia, ako, alan, andiroba, aningré, avodiré, azobé, balau, balsa, bossé clair, bossé foncé, cativo, cedro, dabema, mørkerød meranti, dibétou, dossié, fremiré, freijo, fromager, fuma, geronggang, ilomba, imbuia, ipé, iroko, jaboty, jelutong, jequitiba, jongkong, kapur, kempas, keruing, kosipo, kotibé, koto, lyserød meranti, limba, louro, macaranduba, mahogni, makoré, mandioqueira, mansonia, mengkulan, meranti bakau, merawan, merbau, merpauh, mersawa, moabi, niangon, nyatoh, obeche, okumé, onzabili, orey, ovengkol, ozigo, padauk, paldao, guatemalansk palisander, para-palisander, rio-palisander, rosenpalisander, pau amerelo, pau marfin, pulai, punah, quaruba, ramin, sapelli, saqui-saqui, sepetir, sipo, sucupira, suren, tauari, teak, tiama, tola, virola, hvid lauan, hvid meranti, hvid seraya og gul meranti.

Listen er en blanding af handelsnavne for bestemte træarter og større grupper af arter, som

forhandles under samme navn. I praksis støder man i handlen på en række andre navne for de samme arter, ligesom der i handlen kan være arter fra tropiske skove, som ikke er omfattet af listen. Det må dog formodes, at listen omfatter størsteparten af det tropiske træ, der handles i Danmark.

Mange tropiske træarter ligner hinanden både i udseende og mht. tekniske egenskaber og ofte er det disse faktorer, der er bestemmende for handelsnavnet. Det gælder fx en række arter fra slægterne Shorea, Parashorea og Pentacme, som alle kan ses handlet som »Meranti«, fx gul eller lyserød meranti, men de samme arter ses også handlet under andre navne. Tilsvarende kan »Mahogni« være flere forskellige arter fra slægten Swietenia, der stammer fra Sydamerika, men det kan også være træ fra slægten Khaya, der stammer fra Afrika. »Mahogni« bruges også om helt andre slægter, fx »Filippinsk Mahogni«, som er en Shorea-art, der også ses handlet som Lauan - eller Meranti.

Lophira alata ses ofte handlet under navnet Azobé, men også under navne som fx Aba, Bakandu, Bankile, Bongossi m.fl. Eksemplerne på sammenblanding er utallige.

Bilag 1 giver en oversigt over nogle hyppigt forekommende navne på tropisk træ og dets oprindelse mv. Bilaget kan være en rettesnor for om træ er tropisk, men det er ikke en udtømmende liste.

Meget tropisk træ har nogle særlige kvaliteter, som gør det velegnet og foretrukket til en række forskellige anvendelser. Således vælges en del tropisk træ ofte ud fra et ønske om lang naturlig holdbarhed, modstandsdygtighed over for svampe og skadedyr samt stor slidstyrke. Meget tropisk træ er langtidsholdbart uden imprægnering selv i barskt udeklima, og det har ofte mindre behov for vedligeholdelse end træsorter som fx fyr, gran, bøg og eg. Tropisk træ foretrækkes tillige til en række anvendelser af rent æstetiske grunde.

I de følgende afsnit gives lidt information om forskellige typiske

anvendelser af tropisk træ i Danmark.

Mere detaljeret information om forskellige tropiske træsorters egenskaber og anvendelsesmuligheder samt holdbarhed i vandmiljøer og udemiljøer mv. kan fx findes i /22/, /28/ og /29/ eller på www.trae.dk /6/ og www.teknologisk.dk /31/.

2.2 Danmarks import og brug af tropisk træ

De danske importører opkøber tropisk træ direkte fra tropelandene og via mellemhandlere i andre ikke tropiske lande.

Det er ikke muligt at foretage helt præcise opgørelser over importens samlede omfang, idet varestatistikkerne ikke i alle detaljer udsorterer det tropiske træ. Fx kan krydsfiner bestå af både tropisk og ikke tropisk træ, og den tropiske andel registreres ikke for alle typer. Der kan dog foretages nogle kvalificerede skøn.

Således er Danmarks import af tropisk træ i 2001 skønnet til knap 110.000 ton /32/, heraf ca. 84.000

Tabel 1 Danmarks import af tropisk træ i 2001 – eksportlande (ton)

Eksportland	I alt	Træ	Møbler
Indonesien	28.500	14.800	13.700
Malaysia	20.600	18.200	2.400
Brasilien	8.600	8.500	100
Vietnam	5.600	300	5.300
Burma	4.200	4.200	0
Thailand	3.800	3.100	700
Cameroun	2.200	2.200	0
Elfenbenskysten	2.000	2.000	0
Ghana	1.800	1.800	0
Singapore	1.700	1.600	100
Taiwan	1.000	200	800
Andre tropiske lande	4.000	2.500	1.500
I alt fra tropiske lande	84.000	59.400	24.600
Reeksport fra ikke tropiske lande	26.000		
Total	110.000		

ton direkte fra tropelandene og 26.000 ton via andre lande, primært europæiske. Til sammenligning udgør importen af andet træ, som ikke er af tropisk oprindelse i alt 2 - 3 mio. tons /33/.

De direkte importører fordeler sig med ca. 80 % fra Asien, 10 % fra Afrika og 10 % fra Syd- og Mellemamerika, jf. tabel 1.

Oprindelsen på tropelande af de ca. 26.000 ton, der blev importeret fra andre lande er ikke søgt opgjort her. Knap halvdelen (12.200 tons) kom til Danmark via Tyskland, og der kom også en del træ via Finland (3.300 tons), Holland (2.600 tons) og Belgien (2.500 tons).

Tropisk træ indgår i en række produkter, som fx:

- Krydsfiner, vinduer, døre og parketgulv til byggeri
- Havemøbler og indendørs møbler
- Havnebyggeri og -vedligeholdelse, bolværk og bådebroer
- Sveller, hegnstolper og andet træ, som har jordkontakt
- Aptering af skibe

Der findes ingen statistik, der specielt opgør det offentlige forbrug af tropisk træ. En rundspørge blandt leverandører, offentlige indkøbere og rådgivere antyder, at det største forbrug er til havneformål. Dernæst følger formentlig gulvbelægninger. Der formodes også at være et større offentligt forbrug af tropisk træ i krydsfiner, fx til indvendige beklædninger i byggeriet.

Importen af tropisk træ i 2001 var fordelt som følger på produktgrupper (i ton):

Opsavet træ, brædder etc	36.100
Møbler og dele dertil	29.600
Krydsfiner og laminerede plader	25.700
Parketstave, gulvplanker og lign.	9.600
Hele stammer og tømmer	4.300
Finér mv.	3.300
Rammer, vinduer og døre	900
<u>Andet</u>	500
Total	110.000

2.3 Markedet for certificeret tropisk træ

Der findes ingen statistik over omfanget af certificeret træ på markedet, hverken for tropisk træ eller ikke tropisk træ. Men der findes tal for de certificerede skovarealer og de kan give et fingerpeg over det potentielle udbud.

Af det samlede tropiske skovareal på ca. 1.800 mil. ha var 8,4 mio. ha certificeret pr. 1. april 2003, svarende til knap en halv procent af det samlede areal. Af disse 8,4 mio. ha skov var 5,8 ha

certificeret i naturlige skove og 2,5 ha i plantager.

I forhold til det samlede areal under kommerciel udnyttelse (anslået til 123 mio. ha af FAO) var andelen af certificerede arealer inklusive plantager omkring 7-8 %. I de naturlige skove alene var denne andel ca. 5 %.

De certificerede skovarealers nærmere fordeling på lande er vist i nedenstående tabel (www.certifiedwood.org, www.fscoax.org, www.stichtingkeurhout.nl, www.lei.or.id og www.mtcc.com.my)

De 8,4 mio. ha certificeret skov i troperne var fordelt således pr. 1. april 2003 (mio. ha) /27/:

	Asien	Amerika	Afrika	I alt
FSC	0,3	3,8	1,3	5,4
MTCC	2,3	-	-	2,3
LEI	0,1	-	-	0,1
Keurhout ¹	0,0	-	0,6	0,6
I alt>	2,7	3,8	1,9	8,4

¹ Certifikater accepteret af Keurhout – udover de ovenanførte

Tabel 2 Certificerede skovarealer og antal certifikater i tropiske lande.

Land	Import til Danmark ton/år 2001	Certificerings-ordning	Certificeret areal (ha)	Antal certifikater
Indonesien	28.496	LEI	106.000	2
		FSC	157.641	3
Malaysia	20.610	MTCC	2.300.000	3
		FSC	77.242	3
Thailand	3.836	FSC	6.349	2
Brasilien	8601	FSC	1.281.869	29
Kina	-	FSC	940	1
Indien	-	FSC	175	1
Chile	-	FSC	353.577	11
Philippinerne	392	FSC	14.800	1
Gabon	289	Keurhout (1)	615.000	1
Papua ny Guinea	277	FSC	4.310	1
Nicaragua	57	FSC	3.500	1
Sri Lanka	54	FSC	9.790	2
Uganda	38	FSC	35.000	2
Ecuador	30	FSC	21.341	2
Zimbabwe	20	FSC	127.285	4
Argentina	17	FSC	28.656	4
Costa Rica	8	FSC	64.405	15
Bolivia	0	FSC	970.214	9
Sydafrika (Subtropisk)	0	FSC	952.285	16
Mexico	0	FSC	622.555	31
Guatemala	0	FSC	348.122	13
Belize	0	FSC	95.800	1
Uruguay	0	FSC	75.063	4
Namibia	0	FSC	61.130	1
Salomon øerne	0	FSC	39.402	1
Colombia	0	FSC	20.056	0
Swaziland (Subtropisk)	0	FSC	17.018	1
Honduras	0	FSC	13.398	2
Panama	0	FSC	8.383	3
I alt	54.125		8.431,306	170

(1) Certifikater accepteret af Keurhout – udover de ovennævnte

Det skal bemærkes, at det FSC certificerede træ fra Brasilien især går til papir og lign.

I naturlig tropisk skov kan der alt efter skovtype, normalt bæredygtigt fældes mellem 0,1 og 1 m³/ha/år. Ved et anlæet gennemsnit på 0,3 m³/ha/år vil der kunne blive produceret 1,7 mio. ha certificeret træ fra de 5,8 mio. ha certificeret naturlig skov i troperne. Fra plantager vil der normalt bæredygtigt kunne fældes mellem 5 og 15 m³/ha/år. Ved et

anlæet gennemsnit på 7 m³ vil der således kunne fældes ca. 17 mio. m³/år fra certificerede plantager i troperne.

Disse knap 19 mio. m³ kan sammenholdes med, at ITTO for

På regioner er det skønnede hugstpotentiale fordelt således:

	Plantager mio. m ³	Naturlige skove mio. m ³
Asien	0,7	0,6
Afrika	8,0	0,2
Syd og Centralamerika	8,0	0,9
I alt	16,7	1,7

Der er naturligvis kun tale om meget grove overslag, som ikke nødvendigvis afspejler de faktiske hugstmuligheder eller det reelle udbud. Der er heller ikke taget højde for, i hvilket omfang træet er tilgængeligt rent transportmæssigt. Og for indkøberen er det afgørende naturligvis, hvad der reelt er til at få fat i på markedet.

På det danske marked synes der for nogle produkttyper at være et stort udbud af certificeret træ, og flere leverandører oplyser, at de kan levere mere certificeret træ end markedet efterspørger. Havemøbler kan være et eksempel herpå. For andre produkttyper vedkommende, særligt til anvendelser, hvor der stilles meget specifikke krav til træartssammensætning, er situationen den modsatte. Her kan være stor efterspørgsel, men kun meget begrænset udbud. Træ til havnebyggeri kan være et eksempel derpå.

Man må spørge sig for, for at få nøjere oplysninger om konkrete leveringsmuligheder.

På FSC's webside (www.fsc-info.org) kan der hentes oplysning

er om leveringsmuligheder for forskellige sorter af FSC-certificeret træ. I den efterfølgende tabel er vist et sammendrag af antallet af leverandører for en række af de tropiske træsorter, som er almindeligt brugt i Danmark.

2.4 Indkøberens rolle og muligheder

Tropeskovene rummer langt flere træarter end dem der traditionelt har været udnyttet kommercielt. De traditionelt udnyttede arter er dem, som erfaringsmæssigt har vist sig velegnede til bestemte anvendelser, og som senere også er blevet lettest at markedsføre, fordi de er blevet kendte. I mange tilfælde ville det konkrete behov imidlertid lige så godt, eller måske endda bedre, kunne dækkes af andre lignende træarter med lige så gode egenskaber.

Den koncentrerede efterspørgsel på relativt få arter lægger tropeskovene - og visse truede arter - under ekstra pres. Med en mere spredt efterspørgsel kan skovene udnyttes mere fleksibelt, og driften kan bedre tilpasses lokale forhold.

En del af det certificerede træ, der udbydes, stammer fra træarter, som traditionelt ikke har været meget udbredt kommercielt, og som derfor heller ikke er så kendt på det danske marked.

Indkøbere kan derfor bidrage til at skåne skovene, når der stilles krav til en leverance. Man kan fx stille krav om bestemte tekniske egenskaber og udseende, i stedet for blot at bede om levering af én eller få bestemte arter.

For mange alternative træarter ved man måske kun relativt lidt om deres tekniske egenskaber, men det kan være at leverandøren ligger inde med god information derom. Det kan også være, at bestemte krav til styrke og udseende vil kunne efterprøves relativt let.

I andre situationer kan manglende viden om alternative træarters tekniske egenskaber imidlertid være en kritisk og helt afgørende faktor. Det kan være problematisk fx i forbindelse med havnebyggeri eller andre anvendelser, hvor der stilles strenge krav til fx slidstyrke og holdbarhed i et barskt ydre miljø. Sådanne forhold lader sig

Tabel 3 Udvalgte tropiske arter som tilbydes fra certificerede forhandlere internationalt

Handelsnavn	Art	Antal Producenter	Område
Balsa	Ochroma spp	1	Salomon Øerne
Rubberwood	Hevea Braziliensis	3	Malaysia og Thailand
Jatoba	Hymenaea courbaril	11	Bolivia og Brasilien
Keruing (Yang)	Dipterocarpus spp.	1	Malaysia
Laran	Anthocephalus spp	2	Indien og Salomon Øerne
Lauan	Pentacme spp.	3	Malaysia og Filipinerne
Mahogny	Swietenia spp.	19	Bolivia Brasilien, Belize, Guatamala, Honduras, Indonesien, Mexico, Salomon Øerne
Merbau	Intsia bijuga	1	Malaysia
Meranti	Shorea spp.	3	Malaysia og Filipinerne
Nyatoh	Palaquium spp.	1	Indonesien, UK, USA
Ramin	Gonstylus sp.	1	Indonesien
Seraya Red	Parashorea spp.	3	Filipinerne og Malaysia
Seraya White	Parashorea spp.	2	Filipinerne og Malaysia
Teak	Tectona grandis	19	Costa Rica, Ecuador, Panama, Salomon Øerne, Thailand, UK, Zimbabwe

ikke umiddelbart efterprøve på kort sigt, og man skal være varsom med at overføre erfaringer fra et område til et andet. Se mere om havnebyggeri i det nedenstående afsnit derom.

2.5 Træ til havnebyggeri

Træ i havnekonstruktioner udsættes for meget hårde belastninger - klimatiske, biologiske og mekaniske – og det stiller krav om træ med helt specielle egenskaber. Nogle få træarter har vist sig særligt velegnede, alle tropiske.

Københavns Kommune og Københavns Havn A/S har udarbejdet en omfattende rapport om anvendelse af miljøcertificeret tropisk træ til vandbygningskonstruktioner /22/. Rapporten angiver, at Azobé, Greenhart og Basralocus ofte er foretrukket i saltholdige vandmiljøer, fordi de erfaringsmæssigt har god naturlig modstandsdygtighed overfor råd, svamp og – især – pæleorm og pælekrebs. Samtidig oplyses, at disse arter kan være vanskelige at skaffe med miljøcertifikat. Rapporten vurderer holdbarheden af Azobé, og forskellige alternativer som alle fås med FSC certifikat. Desuden gives en række nyttige oplysninger om andre tekniske egenskaber, og om forskellige leverandørers leveringsmuligheder. Mange af de alternative arter fås kun i begrænsede mængder og dimensioner, og ofte med lang leveringstid.

Blandt de vurderede arter som fås med FSC certifikat angives fire at være meget varige overfor råd og svamp og varige overfor marine skadedyr (fx pæleorm). Disse fire er: Piquia, Angelim Vermelho, Mata Mata og Camaru. Til sammenligning angives Azobe at være varig overfor råd og svamp og varig til moderat varig overfor

marine skadedyr. Holdbarheden af de nævnte alternativer blev således vurderet til at være lig med eller bedre end holdbarheden af Azobé, som for visse kvaliteters vedkommende erfaringsmæssigt kan angribes af pæleorm. Flere af arterne har imidlertid ringere styrke.

Ved indkøb af træ til havneformål kan det være end god idé at specificere nøje, hvilke holdbarhedskrav og styrkekrav mv., der stilles til hvilke anvendelser (pæleorm og pælekrebs er fx kun et problem for træ, der står under vand), og i øvrigt sikre sig god dokumentation for, at de tilbudte leverancer lever op til de stillede krav.

Med hensyn til pæleorm skal man være opmærksom på, at denne normalt kun er et problem i vand med en saltholdighed på mellem 0,9 % og 3,5 %. Dokumenteret varighed overfor pæleorm i vand med lavere saltindhold kan derfor ikke bruges som bevis på varighed i vand med højere saltindhold, som er typisk i de fleste danske havnemiljøer.

Med hensyn til udseende skal man være opmærksom på, at forskellige træarter patinerer forskelligt. Der vil derfor med tiden kunne opstå forskelle i fremtoning mellem forskellige træarter, også selvom disse måske forekommer uvæsentlige for det ferske træ.

Yderligere informationer om tropisk træ kan ses på www.trae.dk, www.top.dk og www.teknologisk.dk.

3 Lovligt træ

Krav om at importeret træ skal være »lovligt« indebærer to ting: For det første skal træet være fældet, oparbejdet og transporteret samt solgt og købt i overens-

stemmelse med den nationale lovgivning i det land, hvor træet er produceret. For det andet skal træet være handlet i overensstemmelse med internationale handelsregler, hvilket vil sige, at der skal være udstedt eksporttilladelse. For visse truede arters vedkommende, skal der tillige foreligge særlige tilladelser udstedt af CITES-myndighederne.

3.1 Lovligt produceret træ

Mange lande har store problemer med ulovlig tømmerhugst /23/. Det gælder ikke mindst i troperne, hvor mange lande i dag har en helt utilstrækkelig kapacitet til selv at gennemføre den nødvendige kontrol af lovens overholdelse. Her skønnes den ulovlige produktion i nogle lande at ligge på højde med eller ligefrem overstige den lovlige produktion.

Træet kan være ulovligt på mange måder. Regler og lovgivning kan fx være overtrådt ved:

- at træet er fældet uden for det tilladte skovområde / koncessionsområde
- at hugsten overskrider den tilladte mængde eller dimension
- at hugsten omfatter træarter, det er forbudt at fælde eller forhandle
- at forsendelsen er forkert deklareret
- at tilladelser mv. er udstedt efter bestikkelse eller ved korrupsion
- at skovarbejderes rettigheder vedr. løn og arbejdsforhold er tilsidesat
- at lokalebefolkningers traditionelle rettigheder ikke respekteres
- at der ikke er betalt de relevante skatter og afgifter.

Ulovlig tømmerproduktion er mange steder tæt forbundet med korrupsion og organiseret krimi-

nalitet, også inden for myndighedernes rækker og det vanskeliggør vurderingen af, om der er tale om ulovligheder. En myndighedserklæring er ikke altid tilstrækkelig garanti for lovlighed.

Lovlig produktion skal ikke forveksles med bæredygtig produktion. En lovlig hugst kan godt være ubæredygtig. Men på den langsigtede vej mod bæredygtighed er kravet om lovlighed en fundamental forudsætning. Uden lovlige og ordnede forhold er det ikke muligt at sikre, fx at skovdriften tager tilstrækkeligt hensyn til lokale folks levevilkår og rettigheder eller til beskyttede områder, til vilde dyr og planter samt naturværdier i øvrigt.

Kravet om, at træet skal være lovligt produceret lyder enkelt, men er det ikke. Skovlovgivningen er forskellig fra land til land, og det kan være vanskeligt præcist at afgrænse, hvilke regelsæt, det er relevant at inddrage. Nogle steder kan der endda være konflikt mellem centrale og decentrale myndigheders regelsæt.

Der er over de senere år igangsat en række internationale og nationale initiativer, som har til formål at styrke skovlovshåndhævelsen og regeringsførelsen i lande med svag administrativ kapacitet eller udbredt korrupsion. Initiativerne tager endvidere sigte på at fremme mulighederne for sporing og mærkning, således at handlende kan sikre sig bedre mod ulovligt produceret træ.

Danmark har inviteret de tre lande, hvorfra Danmark importerer mest tropisk træ (Indonesien, Malaysia og Brasilien) til bilateralt samarbejde om bekæmpelse af ulovlig tømmerproduktion i de pågældende lande. En mulig udløber af sådanne aftaler kunne være et

dansk forbud mod import fra de pågældende lande af tømmer, som ikke kan dokumenteres at være legalt produceret i overensstemmelse med den nationale lovgivning i disse lande.

EU-kommissionen har i maj 2003 offentliggjort et forslag til en EU-handlingsplan, der tager særligt sigte på bekæmpelse af ulovlig skovhugstog relateret handel. Forslaget lægger bla. op til at der indgås bilaterale aftaler med interesserede lande om etablering af et tilladelsessystem, der skal sikre, at kun træ, der er dokumenteret lovligt produceret, vil kunne eksporteres til EU's indre marked. Der indgår også forslag om bistand til opbygning af kapacitet i skovforvaltningen og lovadministrationen, samt om etablering af sporings- og mærkningssystemer, som kan dokumentere produktionsens lovlighed, også i efterfølgende handelsled. Andre elementer i forslaget er rettet mod offentlige indkøb, den private sektor samt banker og finansieringsinstitutter. Mht. offentlige indkøb varsler Kommissionen, at den i håndbogen for offentlige grønne indkøb vil illustrere, hvordan der kan tages hensyn til tømmerproduktionsens lovlighed under udformning af udbudskontrakter. Der er tale om et indledende skridt fra Kommissionen og flere af de væsentlige elementer i forslaget kræver behandling og godkendelse i Rådet og Parlamentet før de kan gennemføres. Det gælder bla. forslaget om bilaterale aftaler om etablering af et tilladelsessystem til regulering af import. /23/.

Ingen af disse initiativer har endnu udmøntet sig i konkrete aftaler, som nærmere definerer de relevante regelsæt og den dokumentation og kontrol, som

en eventuel importregulering må bygge på.

Indtil videre vil danske indkøbere derfor være henvist til selv at fastlægge de nærmere kriterier for lovlig produktion, ligesom det er overladt til indkøberen at vurdere, om der tilvejebringes tilstrækkelig dokumentation for, at kriterierne er opfyldt.

En mulig afgrænsning, som også overvejes anvendt i den offentlige indkøbspolitik i Storbritannien, kunne lyde som følger:

- Producenten har haft de nødvendige rettigheder og tilladelser til at foretage hugst af de givne træarter, kvaliteter og dimensioner indenfor det givne tidsrum og område.
- Producenten har opfyldt relevant national lovgivning for skovdrift og for skovdriftens påvirkning af mennesker og miljø i det aktuelle land.
- Relevante forfaldne skatter og afgifter er betalt.
- Alle lovpligtige myndighedserklæringer og -tilladelser foreligger, herunder CITES-tilladelser, hvis træarten er omfattet af CITES.

3.2 Truede arter (CITES) og IUCN's rødliste

For visse truede træarter gælder, at det er forbudt at importere og videreforhandle dem, hvis ikke der er udstedt særlig tilladelse af de relevante myndigheder. Det er træarter, som er omfattet af den internationale konvention om handel med udryddelsestruede vilde planter og dyr, den såkaldte Washingtonkonvention, også kaldet CITES. Handel i strid med reglerne kan føre til konfiskation og bøder.

CITES (Convention on International Trade in Endangered

Species of Wild Fauna and Flora) trådte i kraft i 1975, og har været gældende i Danmark siden 1977. Pr. 1. april 2003 havde 161 lande over hele verden tiltrådt konventionen.

For træarter omfattet af CITES vil der være krav om, at træet følges af et CITES eksportdokument før eksporten er lovlig. Afhængigt af modtagerlandets lovgivning og træartens status i CITES, kan der være krav om en CITES importtilladelse før en legal import kan finde sted.

CITES har tre lister (liste I, II og III), hver med sin retsvirkning. Der er en tilknyttet EU-regulering, som fastsætter nærmere regler for handel med CITES-arterne i EU – plus et antal ikke-CITES arter.

CITES liste I er en liste over særligt udryddelsestruede arter. Import af arter omfattet af denne liste tillades normalt ikke.

CITES liste II er en liste over arter, som må handles, såfremt eksporten er »bæredygtig« i CITES's forstand, dvs. at den ikke må være til skade for den pågældende arts overlevelse. Er den det (til skade for overlevelsen) må der ikke udstedes eksporttilladelse. I EU skal der ved kommerciel import af enheder omfattet af liste II forud for importen for toldvæsenet forelægges en CITES importtilladelse.

CITES liste III dækker arter, som er lokalt truede. For arter omfattet af denne liste skal det være dokumenteret, at enheden er anskaffet i overensstemmelse med det pågældende lands lovgivning før et eksportdokument kan udstedes. I EU skal der ved import af enheder omfattet af liste III forelægges en importmeddelelse.

En oversigt over listerne kan findes på www.sns.dk/cites eller

ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, CITES sektionen. Alle træarter, der pr. 1. april 2003 var omfattet af de tre CITES-lister, er anført i bilag 2.

I EU er arterne opført på fire lister også kaldet bilag. Disse dækker alle arter opført på konventionens lister plus et antal ikke-CITES arter. Det er de arter, som EU-landene i fællesskab har skærpet reglerne for. Det vil sige, at Danmark arbejder efter strengere regler end de regler, der følger med CITES.

Bilag A omfatter primært arter opført på liste I. Handel er undergivet bestemmelser svarende til dem der gælder for liste I under CITES. Hertil kommer restriktioner ved køb, salg o.lign. inden for EU's grænser.

Bilag B omfatter primært arter opført på liste II. Handel tillades efter skærpede retningslinier i forhold til det der gælder for liste II arter.

Bilag C omfatter arter opført på liste III. Handel er tilladt efter retningslinierne for liste III, men kræver desuden en importmeddelelse ved indførsel til EU.

Bilag D omfatter arter opført på liste III, hvor EU-landene har indgivet en reservation, samt ikke-CITES arter hvor importmængden ønskes overvåget. Indførsel til EU kræver importmeddelelse. Der er i øjeblikket ingen tømmerarter opført på bilag D.

Ved intern handel i EU med enheder omfattet af bilag A kræves der et såkaldt CITES certifikat som bevis på handelens lovlighed. Dette certifikat skal følge enheden og ombyttes, hvis der sker væsentlige ændringer i forhold til beskrivelsen på certifikatet.

Intern handel med enheder omfattet af bilag B, C og D kan

ske uden certifikat. Dog skal det ved forespørgsel fra den relevante myndighed (i Danmark Skov- og Naturstyrelsen) kunne dokumenteres, at enheder omfattet af bilag B er erhvervet legalt. Det vil for tropisk tømmer betyde, at man skal kunne dokumentere, at det er importeret i overensstemmelse med de gældende regler.

I EU er der for tiden (april 2003) indført en skærpet kontrolprocedure for bredbladet mahogni fra Brasilien. Proceduren blev indført efter der var rejst tvivl omgyldigheden af udstedte eksporttilladelser fra Brasilien.

Ved indkøb og handel med tropisk træ omfattet af CITES, skal det sikres, at eksport og import og intern EU handel sker i overensstemmelse med gældende CITES regler.

Ud over CITES arter findes endnu en liste som man tillige bør være opmærksom på. En del træarter kan være rubriceret som truede under IUCNs såkaldte rødliste. For arter på rødlisten er der årsag til særlig agtpågivenhed. Information om IUCNs rødliste kategorier, arter m.m. findes på www.redlist.org

4 Bæredygtig skovdrift

4.1 Definition og baggrund

Der findes ingen éntydigt fastlagte og globalt dækkende standarder for begrebet »bæredygtig skovdrift«. Opfattelsen af hvad der er bæredygtigt afhænger af både sociale og kulturelle værdigrundlag. De kan variere fra land til land, ligesom de kan variere over tid. Der er dog på globalt plan nogenlunde enighed om de overordnede principper og kriterier, og en bredt dækkende definition blev

Definitioner af bæredygtig skovdrift

UNCED – Skoverklæringen (/13/, § 2b):

Skovressourcer og skovområder bør forvaltes på en bæredygtig måde for at imødekomme de nuværende og fremtidige generationers sociale, økonomiske, økologiske, kulturelle og åndelige behov. Disse behov omfatter skovprodukter og skovfunktioner såsom træ, træprodukter, vand, føde, foder, medicin, brændsel, læ, beskæftigelse, rekreation, levested for dyreliv, landskabsvariation, kulstofdræn og –reservoir og andres skovprodukter. Passende forholdsregler bør tages for at beskytte skovene mod skadelige virkninger af forurening, herunder luftforurening, ildebrande, skadedyr og sygdomme, med henblik på at bevare skovenes fulde, flersidige værdi.

International Timber Trade Organization – ITTO Policy Development Series 7 (/26/):

Sustainable forest management is the process of managing forest to achieve one or more clearly specified objectives of management with regard to the production of a continuous flow of desired forest products and services without undue reduction of its inherent values and future productivity and without undue undesirable effects on the physical and social environment.

fastlagt under FN's konference om miljø og udvikling i Rio de Janeiro i 1992 (UNCED). Den Internationale Tropiske Tømmerorganisation (ITTO) har opstillet en lignende definition. Se boks 1. UNCEDs skoverklæring fremhævede en række yderligere principper for bæredygtig skov, herunder de enkelte nationers suveræne ret til selv at udnytte, forvalte og udvikle egne skove, se www.un.org/esa/susdev/iff-ifpd.html.

4.2 Udvikling af kriterier for bæredygtig skovdrift

Efter UNCED-mødet i Rio 1992 har der i FN-regi i forskellige regionale fora været arbejdet videre med udvikling af kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift. Der har også været arbejdet med sagen i andre fora, fx i den Internationale Tropiske Tømmerorganisation (ITTO) og i det internationale skovforskningscenter (CIFOR). Endelig har flere private initiativer beskæftiget sig med kriterier og indikatorer, særligt med henblik på udvikling af certificeringssystemer. FSC's principper og kriterier for bæredygtig skovdrift er et eksempel herpå.

ITTO's kriterier fra 1992 (revideret i 1998) blev formuleret i en mellemstatslig proces, der involve-

rede de 55 største producent- og importlande for tropisk træ. ITTO's kriterier opstiller rammer for bæredygtig skovdrift i producentlandene og har til formål, at danne grundlag for konkrete nationale standarder.

CIFOR's kriterier fra 1999 er udviklet af Center for International Forest Research. CIFOR har til formål, at danne grundlag for og støtte udviklingen af nationale og lokale standarder for bæredygtig skovdrift. CIFOR har udviklet kriterier og indikatorer, som tager specielt sigte på udvikling af certificeringssystemer i Afrika, se nærmere herom i kapitel 6 om certificering.

FSC's principper og kriterier for ansvarlig skovforvaltning er udviklet i et ikke statsligt globalt forum af økonomiske, sociale og grønne interessenter/organisationer.

Sammenligninger viser, at der i de ovennævnte fora er nogenlunde enighed om syv overordnede krite-

rier for bæredygtig skovdrift /24/, /27/. Disse er:

- Lovgivningsmæssige og institutionelle rammer
- Skovressourcens størrelse
- Skovenes sundhed og vitalitet
- Skovenes produktionsfunktion
- Skovenes beskyttelsesfunktion
- Biologisk mangfoldighed
- Socio-økonomiske, kulturelle og åndelige goder

Det er vigtigt at notere, at selvom der er nogenlunde enighed om de overordnede *kriterier*, så kan der godt være - og er - forskelle i opfattelsen af hvilke *standarder* der skal gælde for bæredygtig skovdrift og under hvilken proces standarderne skal være udviklet. På det mellemstatslige niveau er man ikke gået særlig langt i fastsættelsen af standarder, mens man i certificeringssystemerne er gået nogle skridt videre.

Standarder kan fx dreje sig om, hvorvidt det er acceptabelt at renafdrive naturlige skove og erstatte dem med plantageanlæg – og i givet fald over hvor store arealer på én gang. Nærmere detaljer i certificeringssystemernes standarder vil ofte blive fastsat på nationalt eller regionalt plan. Standarderne kan derved tilpasses de særlige forhold – og værdigrundlag – som gælder

i de enkelte lande og regioner. Det betyder samtidig, at de standarder, der ligger til grund for et bestemt certificeringssystem, reelt kan være forskellige – også selvom alt træ fra det pågældende system i sidste ende mærkes med det samme certifikat. FSC har opstillet 10 overordnede principper og kriterier, der skal respekteres ved udformning af alle nationale og regionale FSC-standarder. De danner rammen om mere detaljerede standarder, som fastlægges nationalt.

4.3 Anvendelse af kriterier for bæredygtig skovdrift

Nedenfor uddybes indholdet af de syv ovennævnte kriterier. Samtidig vises, hvordan kriterierne i praksis kan anvendes i forhold til nærmere fastlagte standarder for bæredygtighed. I Danmark foreligger der en folketingsbeslutning, der lægger op til anerkendelse af FSC som et eksempel på en troværdig garanti for, at træ bærende dette mærke er lovligt og bæredygtig produceret. I bemærkninger til forslaget anføres samtidig, at hvis der fremkommer andre globale mærkningsordninger med tilsvarende høje standarder for økonomisk, miljømæssig og social bæredygtighed, og som bygger på uvildig tredjepartscertificering og efterfølgende kontrol, så kan træprodukter bærende disse mærker også betragtes som bæredygtigt producerede.

I den nedenstående gennemgang er der for at kunne sammenligne forskellige standarder taget udgangspunkt i de bæredygtighedsprincipper, der opereres med i FSC. Der gives eksempler på, hvordan de 7 alment anerkendte kriterier kan udmøntes på ejendomsniveau. FSC's principper og

kriterier for skovdrift findes i deres helhed i www.fsoax.org.

4.3.1 Lovgivningsmæssige og institutionelle rammer

Dette kriterium stiller først og fremmest krav til de statslige organer og myndigheder i producentlandet om at sikre rammebetingelser, der kan fremme bæredygtig skovdrift på den enkelte skovejendom.

Lande der har en stærk og klar skovlovgivning, kapacitet og vilje til at sikre en effektiv kontrol og håndhævelse af reglerne samt tradition for demokratiske og konsultative beslutningsprocesser, har bedre forudsætninger end andre lande for at sikre lovlig og bæredygtig skovdrift.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. anvendes ved at stille krav om, at:

- Skovdriften skal overholde international, national og lokal lovgivning
- Der skal foreligge dokumentation for, at driften sker i henhold til langsigtede aftaler om ejendoms- eller brugsret til at udføre skovdrift
- Alle pligtige skatter, afgifter o.lign. bliver betalt
- Skovarealer indenfor ejendommen sikres mod illegal hugst og andre illegale aktiviteter

4.3.2 Skovressourcens udstrækning

Kriteriet kan bruges til at vurdere om forskellige skovområder og skovtyper er sikret mod tilbagegang, og om der er incitament til at forøge dem, hvor der findes behov derfor. Det kan herunder vurderes, om fx naturskovsarealer er sikret tilstrækkeligt mod større eller mindre rydninger.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. anvendes ved at stille krav om, at:

- Kravene beskrevet i afsnit 4.3.1 efterleves
- Skovdriften udføres på grundlag af en driftsplan, der fastsætter rammer for den årlige hugst og sikrer foryngelse af skovede arealer
- Skovhugsten og skovens tilvækst løbende monitoreres og at hugsten reguleres på grundlag heraf
- Der må som hovedregel ikke ske konvertering af naturskov til plantager eller anden anvendelse
- Skovdriften sikrer beskæftigelse o.lign. til befolkninger i og omkring skoven

4.3.3 Skovenes sundhed og vitalitet

Skoves sundhed og vitalitet defineres som deres evne til at modstå stressfaktorer, som f.eks. storme, brande, insektangreb, luftforurening osv. Dette omfatter således også skovens evne til at reproducere, dvs. forynge sig selv.

Vitaliteten påvirkes af en række forhold i skovenes omgivelser samt af selve skovdriften. Af vigtige eksterne faktorer kan nævnes klimaændringer og luftforurening, der påføres skovene som følge af globale og/eller nationale aktiviteter.

Skovdriften kan påvirke skovenes sundhed og vitalitet gennem bl.a. træartsvalg og valg af dyrkningssystem. Bevoksninger med stor spredning på arter og aldersgrupper vil typisk være mere stabile og robuste end plantager med kun en art af samme alder. Hjemmehørende og lokalt tilpas-

sede arter vil også ofte være mere stabile end fremmede arter.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. udmøntes ved at stille krav om, at:

- Naturlig skov bevares og drives som naturnær skov
- Drift af naturnær skov skal sikre, at skovens naturlige struktur med forskellige arter af forskellig alder opretholdes
- Der skal opbygges genetisk og strukturel diversitet i plantage-drift
- Anvendelsen af ikke hjemmehørende træarter skal begrænses mest muligt.

4.3.4 Skovenes produktionsfunktion

Ved skovenes produktionsfunktion forstås deres evne til på kort og langt sigt at producere træ og andre skovprodukter. Sikring af skovenes produktionsfunktion er først og fremmest betinget af, at dyrkningsgrundlaget bevares eller forbedres, og at skovene drives på en måde, så hugst og anden udnyttelse ikke overstiger den løbende tilvækst.

Dyrkningsgrundlaget afhænger blandt andet af vandbalancen og af den samlede pulje af næringsstoffer i økosystemet, dvs. i biomassen, i dødt ved og blade og i jordbunden. Der skal være både vand og næringsstoffer til rådighed. Renafdrift af større arealer kan reducere dyrkningsgrundlaget, fordi skoven derved kan blive udsat for kraftig udvaskning af næringsstoffer og erosion. Tropeskovene er særligt sårbare overfor udvaskning ved renafdrift, fordi størsteparten af deres naturlige næringsstofpulje er bundet i biomassen, og fordi jorden i tropesko-

vene normalt har meget ringe evne til at fastholde næringsstofferne. Hvis biomassen ryddes vil en meget stor del af næringsstofferne derfor i bogstaveligste forstand regne væk. Intensiv biomasseudnyttelse kan derfor i mange tilfælde forringe dyrkningsgrundlaget.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. anvendes ved at stille krav om:

- Skånsom skovdrift, der sikrer mod erosion
- Naturnær skovdrift uden større rydninger, og så vidt muligt opretholdelse af permanent skovdække
- Hugst, som er tilpasset skovens produktionsevne så der for den enkelte træart ikke hugges mere end tilvæksten.

4.3.5 Skovenes beskyttelsesfunktion

Skove bidrager væsentligt til miljøbeskyttelse både lokalt og globalt. I bjergområder sikrer de mod f.eks. laviner, jorderosion og jordskred. I floders opland fungerer de som buffer for vandtilførsel, som forsinkes og begrænser følgerne af kraftige regnskyl. Skove har desuden en beskyttende funktion i forhold til drikkevand og luftkvalitet. I relation til globale miljøforhold er skovenes evne til at lagre CO₂ af særlig betydning.

En række af disse regionale og globale miljøbeskyttende funktioner sikres gennem bevarelse af skovressourcen (kriterium 2) og ved at sikre skovenes sundhed og vitalitet (kriterium 3). Den lokale og regionale miljøbelastning kan dog også påvirkes væsentlig af den driftsform, der anvendes i den enkelte skov.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. udmøntes ved at stille krav om, at:

- Skovdriftens virkninger på miljøet skal vurderes (VVM) (på landskabsniveau for større skovoperationer) før skovoperationer.
- Vurderingerne af virkningerne på miljøet skal bruges til at tilpasse driftsplaner og driftsteknikker så negative virkninger på miljøet undgås eller minimeres
- Skovdriften må ikke forringe vandkvaliteten i floder og søer
- Skovdriften skal være tilpasset de økologiske rammebetingelser, og må ikke baseres på systematisk anvendelse af sprøjtemidler
- Anvendelsen af kemikalier begrænses mest muligt og anvendelse skal ske i henhold til national og international lovgivning.

4.3.6 Biologisk mangfoldighed

Skove er vigtige levesteder for vilde dyr og planter verden over, og tropeskovenes mangfoldighed af liv er helt enestående i verden. De har en enorm diversitet af arter, genetiske ressourcer og levesteder. Bevarelse eller forbedring af denne såkaldte biologiske mangfoldighed er et væsentligt element i bæredygtig skovdrift. Overgang fra naturlig skov til plantage indebærer væsentlige forringelser for den biologiske mangfoldighed, men også plantager kan og bør drives med hensyntagen til den biologiske mangfoldighed.

Et vigtigt værktøj for at beskytte skovenes biologiske mangfoldighed, er en kortlægning af skovens sammensætning og biologiske funktion og værdier. Her er ind-

dragelse af lokale folks viden af afgørende betydning.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. udmøntes ved at stille krav om, at:

- Skovdriftens virkninger på miljøet (VVM) skal vurderes før skovoperationer gennemføres og løbende mens de pågår
- Der skal foretages registrering af særligt værdifulde skovområder og der skal tages særligt hensyn til disse i forbindelse med planlægning og drift
- Der skal i driftsplaner indarbejdes særlige hensyn til sjældne og truede arter, bl.a. ved at udlægge beskyttede områder i relevant omfang
- Dele af repræsentative skovtyper skal udlægges til urørt skov, og tydeligt markeres på kort
- Det skal sikres, at skovens biologiske mangfoldighed bevares

4.3.7 Socio-økonomiske, kulturelle og åndelige goder

Bæredygtig skovdrift forudsætter, at der tages hensyn til den lokale befolkning, oprindelige folk, de ansatte og andre mennesker, der berøres af skovdriften. Mange lokale og oprindelige folk er fuldstændig afhængig af deres omkringliggende skove. Det er afgørende for skovens bevarelse at de værdier, skovene rummer også kommer disse folk til gode. Ellers er der risiko for, at de med tiden vil blive konverteret til en anden anvendelse. Det kunne fx være landbrugsdrift, som for mange fattige samfund vil være den eneste mulige levevej – hvis ikke skovene tilbyder tilstrækkeligt

med muligheder. Skovene har også en væsentlige kulturel og religiøs betydning for mange lokale og oprindelige folk.

Et positivt samspil med lokale og oprindelige folk er derfor vigtigt, både for at bekæmpe fattigdom og for at sikre skovens bevarelse.

På ejendomsniveau kan kriteriet bl.a. anvendes ved at stille krav om, at:

- lokale og oprindelige folk inddrages i relevante beslutninger og at deres brugs- og ejendomsret respekteres
- oprindelige folks traditionelle ret til at hente produkter i skoven respekteres og at skovdriften ikke ødelægger ressourcer, som de lokale samfund normalt anvender
- der er fastlagt procedurer for at håndtere og løse konflikter vedrørende ejendoms- og brugsret
- at de lokale samfund får mulighed for at høste fordele af skovdriften, f.eks. ved at medarbejdere i skoven og på savværker også rekrutteres fra de lokale samfund
- ansatte skal frit kunne organisere sig og forhandle løn i henhold til ILO konventioner.

5 Dokumentation for lovlighed, bæredygtighed og oprindelse

To forudsætninger skal være opfyldt for at kunne vurdere, om et parti træ er lovligt og bæredygtigt produceret: Der skal være styr på, *hvordan* træet oprindeligt er produceret. Der skal også være styr på, om træ der lovligt og bæredygtigt

produceret er holdt adskilt fra andet træ, hele vejen fra skoven til forbrugeren, dvs. gennem alle forarbejdnings- og handelsled.

Tilvejebringelse af sikker dokumentation for disse ting er ikke altid let - selvom træet i øvrigt måtte være både lovligt og bæredygtigt produceret.

Den bedste form for dokumentation er en »blåstempling« foretaget af en uvildig tredje-part, der er akkrediteret til at kontrollere og godkende, at en leverance lever op til bestemte specifikationer. »Blåstemplingen« kan komme fra et anerkendt certificeringsfirma og vil da indebære, at træet får lov at bære det pågældende certificeringsordnings logo, fx FSC.

Imidlertid er mindre end 0,5 % af verdens samlede tropiske skovareal certificeret og størsteparten af tømmeret på markedet hidrører i dag fra ikke certificerede skove. Dette træ kan godt være bæredygtigt og lovligt produceret. Men det kan være svært for en indkøber at sikre sig, at det er det.

Uvildig tredieparts kontrol af planlagte træleverancer kan forsøges bestilt via uafhængige kontrolorganer, også fra skove, som ikke er certificerede. Men det kan være dyrt og måske kræve væsentlig længere tid for leverandøren at få det på plads - eller måske slet ikke være muligt pga. mangel på administrativ kapacitet lokalt, eller fordi de fornødne kontrolsystemer ikke er tilstrækkeligt udviklet.

Indkøbere, som ønsker tropisk træ, må derfor i nogle situationer enten forlade sig på alternativ dokumentation - eller vælge et alternativt materiale.

I det følgende gennemgås, hvordan man kan forholde sig til forskellige former for dokumenta-

tion for lovlighed, bæredygtighed og oprindelse.

5.1 Dokumentation for lovlighed og bæredygtighed

I kapitel 3 er der redegjort for, hvilke elementer der bør lægges vægt på ved vurdering af, om et træprodukt kan anses for lovligt produceret og handlet.

Erklæringer om at et parti træ er lovligt handlet bør underbygges med oplysninger, der dokumenterer disse forhold, inkl. afsnittet om CITES.

I afsnit kapitel 4 er der redegjort for syv overordnede kriterier, der bør være belyst ved vurdering af, om en skovdrift kan anses for bæredygtig. Det er samtidig beskrevet, hvordan kriterierne kan anvendes i forhold til konkrete standarder for bæredygtighed, med udgangspunkt i FSC's standarder.

Erklæringer om at et parti træ hidrører fra bæredygtigt drevet skov bør kunne underbygges med oplysninger om driften, der dækker alle syv kriterier. Der bør kunne redegøres for, hvilke standarder driften skal følge. Hvis standarden hævdes at ligge på niveau med FSC's standard, skal den i det væsentlige kunne matche de krav, der er anført i boksene under de enkelte kriterier i afsnit kapitel 4. Fuld overensstemmelse med FSCs standarder forudsætter, at standarderne har respekteret alle FSC's 10 overordnede kriterier og indikatorer og at den mere detaljerede standardfastsættelse lokalt har været formuleret i en konsultativ proces, med inddragelse af relevante interessenter dækkende

såvel miljøinteresser, erhvervsinteresser som sociale interesser.

Den sikreste og nemmeste form for dokumentation for en indkøber at forholde sig til er en »blåstempling« eller et certifikat, helst fra en uvildig tredjepart, som er akkrediteret til at udføre en sådan opgave. Kan et sådant ikke leveres vil indkøberen være henvist til at forholde sig til leverandørerklæringer, evt. suppleret med forskellig erklæringer fra myndigheder, underleverandører, producenter og andre involverede aktører.

5.1.1 "Blåstempling"/certifikat fra uvildig tredjepart

For de tropiske skove er der pt. etableret tre egentlige certificeringsordninger, som indestår for, at træ bærende disse mærker er bæredygtigt produceret – efter nærmere fastlagte standarder, som er forskellige fra ordning til ordning. Disse er: FSC, MTCC og LEI. Dertil kommer en etableret godkendelsesordning, det hollandske Keurhout, som på grundlag af nogle overordnede kriterier »blåstempler« certifikater og deklARATIONER for, at driften lever op til Keurhouts minimumsstandarder for bæredygtig skovdrift. Disse ordninger er nærmere omtalt i kapitel 6, hvor der også er omtalt af andre skovcertificeringsordninger, som endnu ikke er etableret i troperne, herunder PEFC.

De i Europa meget udbredte miljømærker Svanen og Blomsten er - så vidt vides - endnu ikke tildelt nogen produkter, der er baseret på tropisk træ, men der er udviklet kriterier for visse træprodukter, som vil kunne finde anvendelse også for tropisk træ /9, 10, 11, 12/. Mærkerne kan stille krav om, at visse minimumsandele af træ i træprodukter skal være

bæredygtigt produceret – baseret på nogle ret overordnede kriterier. Minimumsandelene kan være forskellige fra produkttype til produkttype. Desuden stiller mærkerne krav om, at en række andre minimumsstandarder på miljøområdet er overholdt. Mærkerne er pt. ikke relevante som garantier for lovlig og bæredygtig skovdrift i troperne.

Uvildig tredjeparts kontrol af lovlig og bæredygtig skovdrift kan tilvejebringes på anden vis end via de særlige skovcertificeringsordninger. Det forudsætter, at der fastlægges et sæt standarder for driften og hyres et firma, som vil påtage sig opgaven at kontrollere og godkende at standarden overholdes.

For at en tredjeparts certificering eller kontrol skal leve op til internationale retningslinier, skal kontrolorganet være akkrediteret til at udføre denne funktion. Dvs. at en uvildig og anerkendt instans skal sikre at kontrolprocedurer mv. følger internationale retningslinier, fx ISO Guide 65. I forbindelse med en tredje parts verifikation er det især relevant at få vedlagt de standarder der er verificeret op imod, samt at få oplyst hvem der har akkrediteret kontrolorganet. Société Générale de Surveillance (SGS), Rainforest Alliance/ Smartwood, Det Norske Veritas (DNV), Scientific Certification System (SCS) og Soil Association er akkrediterede organisationer, der gennemfører uafhængige inspektioner med henblik på verifikation af lovlig og/eller bæredygtig skovdrift. Flere eksempler på akkrediterede organisationer kan findes på www.forestworld.com.

Krav om lovlig produktion er et standardelement i skovcertificeringsordningerne FSC og MTCC

og ligeledes i godkendelsesordningen Keurhout. De afgrænser forskelligt hvilke elementer, der skal indgå, jf. kap 6. LEI-ordningens krav om lovlighed fremgår ikke direkte af deres kriterier, men indgår som en del af indikatorerne.

Der er endnu ingen etablerede ordninger, der certificerer skove med henblik på kontrol og godkendelse alene af lovlig produktion (dvs. uden samtidigt krav om bæredygtighed), men flere systemer er under udvikling. Dette sker i erkendelse af, at skovbruget mange steder har vanskeligt ved at leve fuldt op til kravene om bæredygtig skovdrift på kort sigt, men godt ville kunne leve op til krav alene om lovlig produktion.

Indtil videre må uvildige tredjepartserklæringer om lovlig produktion alene indhentes via konkrete bestillinger fra opgave til opgave, hvilket er muligt, men kan være både omkostnings- og tidskrævende.

5.1.2 Leverandør- og myndighedserklæringer

En leverandør kan med en personlig erklæring indestå for, at bestemte betingelser er opfyldt i forbindelse med et træprodukts produktion, forarbejdning, forhandling etc. Det kan fx erklæres, at træet er lovligt og bæredygtigt produceret i henhold til nogle bestemte principper og standarder og at det hidrører fra et nærmere bestemt skovområde i et givet land.

Hvis tømmerproducenten har et miljødelsessystem skal standarderne for bæredygtig skovdrift indgå i de nedskrevne mål og handlingsplaner. Sådanne kan forlanges dokumenteret. Det kan endvidere være relevant at efterspørge dokumentation for at stan-

darderne efterleves, f.eks. i form af driftsplaner (hvis de kræves som standard), hugstdata o.lign.

Eksporttilladelser udstedes af forskellige myndigheder i forskellige lande og på forskelligt grundlag. En eksporttilladelse er således ikke nødvendigvis en blåstempling af, at produktionen har fundet sted i overensstemmelse med alle relevante love, men i flere lande stilles i dag ret omfattende krav til dokumentation vedrørende træets herkomst.

Eksporttilladelse kan være suppleret med myndighedserklæringer fx om, at koncessionsaftaler og gældende lovgivning er opfyldt, at skatter og afgifter er betalt, at skovdriften er bæredygtig osv.

ISO 14001-systemet sikrer, at gældende lovgivning i leverandørens eget land er opfyldt. Systemet er dog ikke garanti for, at det forhandlede træ er lovligt produceret i producentlandet. Registrerede miljødelsessystemer, dvs. systemer, der er verificerede af eksterne parter, som fx Dansk Standard, Det Norske Veritas og SGS, vil have en højere grad af troværdighed end blot intern dokumentation.

Sammenfattende vil leverandørerklæringer, der garanterer for lovlig og bæredygtig skovdrift kunne underbygges af:

- Andre certifikater eller godkendelsesordninger end FSC og MTCC, fx LEI eller Keurhout.
- Eksporttilladelser, oprindelsescertifikater, andre myndighedserklæringer samt erklæringer fra leverandører og underleverandører.
- Koncessionsaftaler.
- Dokumenteret miljødelsessystem efter ISO 14001, EMAS II

eller anden skriftligt dokumenteret miljødelse.

- Angivelse af anvendte standarder og retningslinier for skovdriften, herunder oplysning om de er udviklet i en konsultativ proces, som har været åben for deltagelse fra økonomiske, sociale og miljømæssige interesser.
- Angivelse af de overordede principper og kriterier for skovdriften, herunder hvem der har udviklet disse.
- Angivelse af kontrolmetode for overholdelse af standarden og hvem der forestår kontrollen.
- Dokumentation for lovligt produceret tropisk træ i henhold til bilateral aftale mellem Danmark eller EU og leverandørlandet (sådanne var pr. 1. juni 2003 endnu ikke udviklet).

Troværdigheden af dokumentation i form af myndighedserklæringer mv. vil især afhænge af de kontrolsystemer og den administrative kapacitet, der er til rådighed i det enkelte land - samt omfanget af korruption.

Det kan være vanskeligt at vurdere relevans og troværdighed af forskellige former for fremlagt dokumentation, men ved offentlige indkøb, som er omfattet af EU's udbudsregler, kan indkøberen ikke afvise tilbud med henvisning til at der ikke er præsenteret en bestemt form for dokumentation i form af certifikater eller lign. Man kan imidlertid forlange, at den dokumentation, som leverandøren vælger at lægge frem, skal kunne underkastes en prøvelse foretaget af en uvildig tredjepart.

For træarter, der er omfattet af CITES, skal der foreligge særlige eksport- og importdokumenter udstedt af myndigheder, der er

særligt autoriseret dertil. Se nærmere om de krævede papirgange i afsnit 3.2 om CITES.

5.2 Dokumentation for oprindelse - Chain of Custody

Der er normalt ingen fysiske kendetegn ved træ, som gør det muligt at spore det tilbage til dets oprindelige voksested. Ganske vist vil den konkrete træart og type ofte kunne indikere så nogenlunde, hvor træet stammer fra, men det vil i reglen ikke være tilstrækkeligt præcist til at kunne bedømme om træet kommer fra en skov, hvor man praktiserer lovlig og bæredygtig drift.

DNA-analyser vil muligvis kunne anvise nye muligheder i fremtiden, men ingen systemer er endnu udviklet, så de kan bruges i praksis.

Spring af træets oprindelse tilbage til et område eller en gruppe af områder, som er drevet på lovlig og bæredygtig vis, er derfor kun mulig, hvis det er produceret, forarbejdet og videreføret i en kæde, hvor det er sikret, at dette træ er holdt adskilt fra andet træ. Sådan foregår produktion og handel med træ ofte ikke. Ofte vil savværker fx blande træ fra forskellige områder på en råtræplads, og når træet kommer ud som savede varer, kan det ikke længere spores tilbage til bestemte områder. Mellemlandere vil tilsvarende ofte blande træ fra forskellige leverandører og videresælge det i blandede partier, uden at hvert enkelt stykke træ derefter kan spores tilbage til et eller flere bestemte områder.

Det er vanskeligere at dokumentere sporbarhed jo flere forarbejdningsled et produkt gennemgår, og sporbarhedskontrollen vil derfor,

alt andet lige, være enklere at foretage for råvarer og halvfabrikata end for mere forarbejdede varer.

Den sikreste og nemmeste dokumentation at forholde sig til for en indkøber vil være et såkaldt CoC-certifikat, jf. nedenstående. Kan et sådant ikke leveres, vil indkøberen være henvist til at forholde sig til myndighedserklæringer og erklæringer fra leverandøren, evt. underbygget med diverse skriftlige erklæringer fra producenter og underleverandører.

5.2.1 "Blåstempling"/certifikat fra uvidelig tredjepart - CoC

Internationalt betegnes certifikat for oprindelse »Chain of Custody« eller blot CoC.

En sporbarhedscertificering, som skal sikre at alt træ i et givet produkt er lovligt og bæredygtigt produceret, kræver, at certificerede og ikke-certificerede produkter, gennem alle forarbejdningsled og handelsled har været holdt adskilt. Det kræver endvidere, at der benyttes registrerings- og mærkningsprocedurer, der sikrer dokumentation for træets flow internt i virksomheden og mellem forskellige virksomheder.

Der findes andre sporbarhedssystemer, der arbejder ud fra den såkaldte input-output-model. Den bygger på en periodisk registrering af, hvor stor en andel af råvareindtaget i en given virksomhed, der er certificeret. Systemet tillader så, at firmaet enten lader en tilsvarende andel af firmaets output registre som »certificeret« eller mærker produkterne med angivelse af minimumsprocenter for indholdet af certificeret træ, det kunne fx være i spånplader. Input-output-modellen sikrer således ikke, at det produkt man køber med CoC-certifikat re-

elt har sin oprindelse i en skov, der er drevet lovligt og bæredygtigt.

De etablerede skovcertificeringssystemer har alle nogle tilknyttede CoC-systemer – med hver sine nøjere specificerede standarder. De følger grundlæggende nogenlunde ensartede principper /27/, men i praksis arbejder de forskellige systemer hver for sig, dvs. FSC har sine sporbarhedsprocedurer og CoC-systemer for FSC-træ, mens andre systemer for certificering anvender andre.

Da sporbarhedscertificering er både omkostningskrævende og tidskrævende kan dette blive dyrt for handlende, som ønsker at være lagerførende i forskellige former for certificeret træ. Gensidig anerkendelse mellem forskellige ordninger har set dagens lys, men det er endnu mere undtagelsen end reglen. Det er muligt, at dette kan ændres med tiden. CoC er – i modsætning til certificering af »lovlig og bæredygtig skovdrift« - overvejende en teknisk øvelse.

De enkelte skovcertificeringsordningers CoC-systemer er nøjere beskrevet i afsnit 6.2.

Udover disse ordninger kan et akkrediteret certificeringsorgan, som f.eks. SGS eller SCS, anvendes til at dokumentere sporbarhed efter standarder, der er uafhængige af de nævnte ordninger. Dette anvendes af fx Keurhout.

5.2.2 Leverandør- og myndighedserklæringer

En leverandørerklæring om produktets oprindelse, bør i videst muligt omfang følges af dokumentation for erklæringens indhold, herunder erklæringer fra producenter og underleverandører samt oplysning om, hvilke kontrolpro-

cedurer leverandøren benytter for at sikre sporbarheden.

For produkter, der er sammensat af forskellige trækomponenter, bør det fremgå, hvilke komponenter erklæringen omfatter.

Myndighedserklæringer vil muligvis også kunne bruges til at underbygge leverandørerklæringer. Der er således lande, der som vilkår for udstedelse af eksporttilladelser stiller krav om dokumentation for træets oprindelse. På den måde kan en eksporttilladelse være en indikation på, at der har været styr på træets bevægelse fra skoven til landegrænsen.

Troværdigheden af dokumentation i form af myndighedserklæringer mv. vil dog, ligesom dokumentation for lovlig og bæredygtig drift, især afhænge af de kontrolsystemer og den administrative kapacitet, der er til rådighed i det enkelte land - samt omfanget af korruption. Også i dette tilfælde vil det derfor kunne være aktuelt for en indkøber at forlange en uvildig tredjeparts vurdering af den fremlagte dokumentation.

6 Certificeringsordninger

Certificering er et velkendt redskab til at dokumentere overholdelse af diverse ISO vejledninger og standarder. Certificering af skovdrift og træprodukter, som først påbegyndtes for ca. 10 år siden, er dog knap så kendt. Skovcertificering har været i stærk vækst over de senere 10 år, men tropeskovene er haltet bagefter. Skovcertificering har overvejende fundet sted i ikke tropisk skov.

Standarderne for skovcertificering, og den proces hvorved de er fastlagt, er genstand for diskussion

mellem forskellige certificeringsordninger og interessenter (se /2/). Der er flere aktører i markedet. Nogle, deriblandt PEFC, arbejder for en gensidig anerkendelse mellem forskellige skovcertificeringssystemer.

I dette afsnit beskrives de enkelte ordninger så vidt muligt systematisk, så der er mulighed for at sammenligne, hvad de hver især står for. Der er kun medtaget ordninger, som forekommer relevante for tropisk træ. Det betyder blandt andet, at der er set bort fra ordninger, som alene opererer i Nordamerika. Der er ligeledes set bort fra det europæiske miljømærke Blomsten og det nordiske miljømærke Svanen. Ingen af disse ordninger er pt. anvendt for produkter med tropisk træ.

6.1 Krav til certificeringsordninger

Der findes nogle generelle, internationalt udbredte vejledninger for udformning af certificeringsordninger, ISO Guide 61, 62 og 65. Vejledningerne kan bruges som udgangspunkt for vurdering af skovcertificeringsordninger, herunder især – populært sagt - om de er opbygget på en måde, som sikrer at de holder hvad de lover. ISO vejledningerne siger ikke i sig selv hvad der er godt nok til at det kan kaldes »lovligt og bæredygtigt«.

ISO guide 61 indeholder retningslinier for akkrediteringsordninger. ISO Guide 62 indeholder retningslinier for virksomheder, der certificerer kvalitetsstyringssystemer og ISO Guide 65 indeholder retningslinier for virksomheder, der udfører produktcertificering.

De internationale skovpolitiske drøftelser og anbefalinger fra IPF (International Panel of Forests

under FN) har givet anvisninger på elementer, som bør indgå i certificeringsordninger for bæredygtig skovdrift. Det danske folketing har med Folketingsbeslutning B 197 / 2001 fremhævet FSC som et eksempel på en troværdig garant for, at træ er lovligt og bæredygtigt produceret.

Reference /1/ redegør for, hvad disse krav og anbefalinger samt folketingsbeslutningen kan betyde for vurdering af skovcertificeringsordninger. Den danner i vidt omfang baggrund for den følgende beskrivelse og sammenligning af ordninger, som var operationelle i tropiske skove pr. 1. april 2003. Det skal understreges, at sådanne sammenligninger ikke kan undgås at indeholde et vist element af subjektivitet, for det vil altid bero på et skøn, hvilke elementer det er mest relevant at trække frem i hvilke sammenhænge. Der er internationalt foretaget flere forskellige sammenligninger af forskellige skovcertificeringssystemer, og hver især trækker de forskellige elementer frem og lægger vægt på forskellige ting /1/, /27/.

6.1.1 Indhold, procedureforskrifter mv.

Følgende elementer bør som udgangspunkt være indeholdt i en certificeringsordning for bæredygtig skovdrift.

1. Standarder:

Standarden skal indeholde de krav, der skal opfyldes og som vurderingen af driften skal foretages ud fra. For at der kan foretages en troværdig certificering, er det afgørende at certificeringsstandarderne er præcist formuleret og tilpasset til de konkrete aktiviteter, som skal opfyldes ved bæredygtig skovdrift. Certificeringsstandarder

for skovdrift bør være udviklet på baggrund af internationalt anerkendte kriterier for bæredygtig skovdrift, jf. afsnit 4.3. Standarder anbefales endvidere udviklet gennem en konsultativ proces, der er åben for deltagelse for alle berørte parter, herunder oprindelige og lokale folk, fagforeninger, skovejere og andre relevante interessenter, og de bør så vidt muligt fastlægges i enighed i denne gruppe.

2. Certificering:

Certificeringen omfatter de undersøgelser og kontrol af data eller driften som skal gennemføres, for at det kan afgøres om standarden er overholdt.

3. Akkreditering:

Akkreditering er en kontrol og godkendelse af de organisationer, der udfører certificering. Herved sikres certificeringsvirksomhedens kompetence til at udføre certificering. Dette gøres f.eks. ved at sikre, at certificeringsvirksomheden er uafhængig og at dens arbejdsmetode er systematisk opbygget og grundig, således at en beslutning om certificering er korrekt. Akkreditering bør udføres af et organ som er bemyndiget til dette.

Når produkter ønskes markedsført og deklareret som certificerede, suppleres certificeringsordningen med en kontrolordning, der omfatter:

4. Sporbarhed:

Sporbarhed omfatter dokumentation af træproduktets vej gennem forarbejdning og handelsled til

råtræets oprindelse fra en certificeret skov og

5. Mærkning:

dvs. regler for præcis og troværdig mærkning af og information om træproduktet til forbrugeren.

6.1.2 Standarder for lovlig og bæredygtig drift

Som nævnt i kapitel 4 er der internationalt rimelig enighed om de overordnede principper og kriterier for bæredygtig skovdrift. På det mellemstatslige niveau er man imidlertid ikke nået så langt i fastlæggelsen af konkrete standarder. Det er i høj grad op til de enkelte certificeringsordninger at fastlægge disse.

6.2 De enkelte ordninger

Siden begyndelsen af 90'erne er antallet af certificeringsordninger steget støt og der var pr. april 2003 certificeret ca. 84 mio. ha. skov på verdensplan, hvilket var ca. dobbelt så meget som året før. Godt 8,4 mio. ha eller 10 % af det certificerede areal findes i lande med tropisk skov /1/. Der er taget flere initiativer til at udvikle nationale certificeringsordninger, mens der fortsat kun er en enkelt certificeringsordning, der opererer i et større antal lande i troperne: FSC. I tabel 4 findes en oversigt over certificeringsordninger, der opererede i troperne pr. 1. april 2003. Oversigten omfatter desuden Pan European Forest Certification (PEFC), der ikke opererer i troperne pt. (april 2003) og Keurhout fra Holland, som ikke er en selvstændig certificeringsordning, men en ordning som vurderer og godkender andre ordninger.

Med tiden kan der blive etableret andre certificeringsordninger for tropisk træ, ligesom der kan

ske gensidig anerkendelse mellem nogle af ordningerne.

6.2.1 Globale og regionale certificeringsordninger

Forest Stewardship Council - FSC

Forest Stewardship Council (FSC) er en international og uafhængig non-profit organisation, der blev etableret i 1993 med det formål at fremme bæredygtig skovdrift gennem certificering af skovdrift og de efterfølgende forarbejdnings- og handelsled. FSC blev etableret på initiativ fra den private sektor og medlemmerne repræsenterer skovejere, træhandlere, grønne organisationer, oprindelige befolkningsgrupper, fagforeninger og andre grupper og organisationer fra store dele af verden. Generalforsamlingen holdes én gang hvert tredje år og her vælges en bestyrelse. Den er sammensat, så den består af et ligeligt antal repræsentanter for a) sociale og b) grønne organisationer (NGO'er) samt c) økonomiske interessenter. Der er en ligelig repræsentation fra i-lande og u-lande.

Ordningen omfatter:

- Globale principper og kriterier for drift af naturlige skove og plantager
- Procedurer for udarbejdelse af regionale og nationale kriterier og indikatorer¹
- Akkrediteringsordning, som varetages af FSC's Business and Accreditation Unit.
- Procedurer for certificering, auditering, håndtering af klager mv.
- Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC)
- Procedurer for mærkning og brug af logo.

¹ Regionale og nationale kriterier og indikatorer findes for en række lande. Disse skal overholde de globale kriterier og indikatorer som er ufravigelige

På verdensplan er der FSC certificeret ca. 490 skove på i alt godt 34 mio. ha. 15 % af dette areal eller 5,4 mio. ha (marts 2003) findes i lande med tropisk skov.

Standarder

FSC's globale principper og kriterier er udarbejdet gennem en åben og konsultativ proces med inddragelse af relevante interessegrupper, og med generalforsamlingen som besluttende organ. De udgør en bindende ramme for udviklingen af mere detaljerede nationale og regionale standarder. Også disse forudsættes at inddrage sociale, økonomiske og grønne interesser med ligelig vægt. Disse processer forløber i nationale arbejdsgrupper.

Der fandtes pr. 1. april 2003 sådanne arbejdsgrupper i 31 lande, hvoraf 8 havde udviklet lokale eller nationale standarder, herunder i troperne Bolivia, Peru og dele af Brasilien. I områder hvor der ikke er udviklet lokale/nationale standarder, men hvor der ønskes foretaget certificering, skal akkrediterede certificeringsorganer, gennem en konsultativ proces, og med udgangspunkt i FSC's globale og evt. udkast til lokale standarder, udvikle regionale standarder, der som minimum opfylder certificeringsorganets FSC godkendte Generic Guidelines.

FSC's standarder omfatter de i kapitel 4 omtalte kriterier for bæredygtig skovdrift. Standarderne omfatter både præstation og principper for systemet. FSC's bestyrelse godkender regionale og lokale retningslinier efter en gennemgang af den proces, der ligger til grund for udarbejdelsen samt en vurdering af, om de lever op til

FSC's overordnede principper og kriterier.

FSC's standarder omfatter krav om overholdelse af nationale og lokale love og administrative forskrifter samt internationale aftaler, som de pågældende producentlande har underskrevet.

Certificering

FSC's Procedurer for certificering, auditing, håndtering af klager mv. sikrer, at certificering foretages på grundlag af internationalt anerkendte procedurer og krav mv., jf. ISO Guide 65.

Akkreditering

Det er FSC's Business and Accreditation Unit, der akkrediterer de firmaer, der gennemfører certificering efter FSC's standarder. Dette forhold, at FSC både opererer som standardiseringsorgan og akkrediteringsorgan, følger ikke de almindelige procedurer for certificeringsordninger, hvor disse to funktioner normalt er adskilt. Begrundelsen for FSC's struktur er ønsket om at sikre en tilstrækkelig skovbrugsfaglig kompetence hos såvel akkrediterings- som certificeringsorganerne, til at standarderne bliver anvendt og tolket ensartet overalt i verden. FSC arbejder hen imod at blive optaget i International Accreditation Forum (IAF), men er endnu ikke optaget. Der er i dag 13 FSC-akkrediterede certificeringsfirmaer. En liste kan findes på www.fscoax.org.

Sporbarhed og mærkning

FSC's Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC) sikrer en global tredjeparts kontrol og sporbarhedscertificering af alle

træprodukter, der har oprindelse i FSC-certificeret skov.

FSC's procedurer for mærkning og brug af logo foreskriver, at FSC-mærket kun må bruges på produkter af massivt træ, hvis de indeholder mindst 70 % træ fra FSC-certificerede skove og for spånplader og fiberprodukter mindst 30 % af de nye fibre og mindst 17½ % af det totale fiberindhold. Minimumsprocenten skal angives på mærket, hvis produktet indeholder mindre end 100 % træ fra FSC-certificeret skov. For produkter, der indeholder mindre end 100 % er det et krav, at restmængden skal komme fra »ikke-kontroversielle kilder«. »Ikke kontroversielle kilder« betyder bl.a., at træet skal være lovligt produceret, men der er ikke etableret noget sporbarhedssystem, som kontrollerer dette. Et FSC-mærke er således kun garant for, at der har været gennemført kontrol og verifikation af lovlig produktion, hvis det er mærket som ren FSC. FSC stiller dog krav om, at CoC-virksomhederne skal have systemer, som kan sikre, at de kun bruger ikke-kontroversielle kilder i deres blandede produkter.

På hjemmesiden www.fsc-info.org findes samtlige virksomheder, der forarbejder FSC produkter. Her kan man finde firmanavne på baggrund af FSC's certificeringskoder. Alle FSC certificerede produkter må mærkes med FSC's logo på produktet eller indpakningen. I Danmark findes 38 virksomheder med FSC CoC certificering (april 2002).

Pan African Certification (ATO/ CIFOR)

På anmodning fra The African Timber Organization (ATO) påbegyndte CIFOR i 1994 udvik-

lingen af principper, kriterier og indikatorer for bæredygtig drift af naturlige skove for 13 afrikanske lande². Udviklingen er sket gennem afprøvning af principper, kriterier og indikatorer på 5 pilotprojekter i Elfenbenskysten Ghana, Zaire, Congo, Cameroun og Gabon.

14 medlemmer af European Foundation for the Preservation of African Forest Resources, besluttede i 1999 at etablere en certificeringsordning baseret på ATO/CIFOR standarder. Det er endnu ikke afklaret om certificeringsordningen skal opbygges som en ordning i hvert land, en regional ordning eller med reference til PEFC, FSC, Keurhout eller andre.

Der er udviklet en foreløbig standard i form af 3 principper, 15 kriterier, 57 indikatorer og 139 verifikatorer for bæredygtig skovdrift af naturskov på nationalt og ejendomsniveau, som er tilpasset ITTO's Standard. En række indikatorer og verifikatorer er fortsat til diskussion.

Der var pr. 1. april 2003 endnu ikke gennemført certificeringer af kommercielle skove efter dette system.

Pan European Forest

Certification - PEFC

Pan European Forest Certification (PEFC) er en frivillig certificeringsordning, der i 1999 blev etableret på initiativ fra privatskovbrugets interesseorganisationer fra en række Europæiske lande. Formålet med PEFC var at etablere en international troværdig ramme for skovcertificeringsordninger og -initiativer i europæiske lande, der kan fremme gensidig anerkendelse mellem ordningerne. PEFC fungerer således som en paraplyorganisation for nationale certifi-

ceringsordninger, der lever op til nærmere fastsatte procedurer og standarder.

Ordningen omfatter:

- Europæiske principper, kriterier og indikatorer for bæredygtig drift af naturlige skove og planter
- Rammer for udarbejdelse af regionale og nationale kriterier og indikatorer³
- Akkreditering som foretages af nationale akkrediteringsorganer
- Rammer for certificeringsordninger, der kan anerkendes af PEFC
- Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC)
- Procedurer for mærkning og brug af logo

Der er foretaget certificering i 10 Europæiske lande af et samlet areal på 46,7 mio. ha, hvoraf ca. 45 % er finske skove. PEFC har udstedt 527 sporbarhedscertifikater. Der er tiltag i gang (april 2003) i Malaysia (MTCC), Brasilien (CERFOR) og Chile med henblik på at opnå gensidig anerkendelse med nationale certificeringsordninger, som er etableret eller er under udvikling i disse lande.

Standarder

PEFC's paraplyorganisation PEFCO har fastlagt nogle overordnede rammer for udformning af nationale standarder, i princippet meget lig systemet for FSC. PEFC's overordnede kriterier og indikatorer er imidlertid ikke bindende for de nationale ordninger. Det giver større spillerum for nationale forskelle i standardfastsættelsen. De nationale standarder skal godkendes centralt af PEFCO, igen parallelt med FSC's system. Et minimumskrav for godkendelse

er, at standarderne stiller krav om og kontrollerer overholdelse af national lovgivning.

Gennem godkendelse hos PEFCO opnås gensidig anerkendelse (mutual recognition) mellem nationale certificeringsordninger, der lever op til PEFC's regionale standarder.

PEFC's overordnede rammer for internationale standarder bygger på de Pan-europæiske retningslinier for bæredygtig skovdrift og dækker de 7 kriterier for bæredygtig skovdrift i afs. 4.3, tilpasset udviklingen af kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift i Europa (ref./13/).

Nationale certificeringsstandarder skal formuleres af nationale fora på initiativ af skovejere. Der er krav om, at alle relevante parter skal inviteres til at deltage, og at deres synspunkter skal vurderes i en åben proces. Det er op til de nationale organer at opstille krav til beslutningsgange i forbindelse med udvikling af standarder og procedurer for beslutninger. Graden af besluttende indflydelse for involverede parter beror derfor på udformningen af den enkelte nationale ordning.

Certificering

PEFC's Procedurer for certificering, auditering, håndtering af klager mv. sikrer, at certificering foretages på grundlag af internationalt anerkendte procedurer og krav mv.

Akkreditering

PEFC's akkrediteringsprocedurer sikrer, at kun organer, der er akkrediteret af de respektive nationale akkrediteringsorganer, kan certificere efter PEFC's standarder. Proceduren lever fuldt op til ISO's internationale retningslinier for

² Angola, Cameroun, Central African Republic, Congo, Côte d'Ivoire, Equatorial Guinea, Gabon, Ghana, Liberia, Nigeria, Sao Tome and Principe, Zaire

³ De internationale kriterier og indikatorer er ikke bindende for nationale ordninger

akkreditering. Med henblik på at sikre, at der er kompetente certificeringsorganisationer til rådighed i forskellige specielle situationer er der åbnet op for mulighed for dispensationer, således at andre end de nationale certificeringsfirmaer kan gennemføre certificering

Sporbarhed og mærkning

PEFC's Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC) og Procedurer for mærkning og brug af logo sikrer, at træ der mærkes med PEFC's logo og undertitlen »From sustainably managed Forests« kun benyttes for træ, som kommer fra skove der er PEFC-certificeret, og som har været holdt adskilt fra andet træ i alle forarbejdnings- og handelsled. Træ, der mærkes med PEFC's logo og undertitlen »Promoting Sustainable Forest Management« kan være træ, der opfylder PEFC's betingelser for mærkning efter input-output metoden. Det indebærer for virksomheder, der har et råvareindtag på mellem 0 og 70 % PEFC-certificeret træ, at den samme procentdel af virksomhedens færdigværer må mærkes med PEFC's logo. For virksomheder, der har et råvareindtag på mere end 70 % fra PEFC-certificerede skove må hele færdigvareproduktionen mærkes med logoet »PEFC - Promoting Sustainable Forest Management«. PEFC har ikke som FSC fastsat særlige krav til restmængden, fx at den skal være »ikke-kontroversiel«. Mærkningen »PEFC - Promoting Sustainable Forest Management« vil således ikke være nogen garanti for, at netop det træ man køber med dette logo er lovligt eller bæredygtigt produceret. Op til 30 % af det træ som en given virksomhed sælger

med dette logo kan være af ukendt oprindelse.

Hvis PEFC udvides til at omfatte certificeringsordninger for tropiske skove, kan PEFC's sporbarhedscertificering anvendes til at sikre kontrol af sporbarhed også for tropisk træ. Garanti for lovlig og bæredygtig drift vil, jf. ovenstående, forudsætte, at der er tale om modellen med adskilte produktlinier og at mærkningen hedder »PEFC – From Sustainably Managed Forests«. Desuden vil det kræve, at skovcertificeringen garanterer for lovlighed.

En liste over firmaer, der kan forhandle og forarbejde PEFC produkter, kan findes på www.pefc.cz/i_register, hvor PEFC's logo også kan ses. Der var pr. 1. april 2003 endnu ingen danske virksomheder med PEFC CoC certificering.

PEFC var pr. 1. april endnu ikke operationel i troperne, men flere nationale ordninger har søgt om gensidig anerkendelse med PEFC, herunder MTCC i Malaysia.

6.2.2 Nationale Certificeringsordninger

Udover de nedenfor nævnte ordninger er der også taget indledende skridt til etablering af nationale ordninger for skovcertificering i f.eks. Peru og Colombia. Disse er ikke beskrevet nærmere på grund af deres foreløbige karakter.

Malaysian Timber Certification Council – MTCC

Malaysian Timber Certification Council (MTCC) er en uafhængig, non-profit organisation, der blev etableret i 1999 (dengang under navnet NTCC). MTCC blev etableret på initiativ af og med finansiel støtte fra de Malaysiske myndigheder i samarbejde med økonomiske, sociale og grønne in-

teressenter. Formålet for organisationen er at udvikle og gennemføre en frivillig national certificeringsordning for tømmer fra naturlige skove. Organisationens bestyrelse er sammensat af repræsentanter fra forskellige ministerier, skov- og træindustrien, forskningsinstitutioner og NGO'er⁴.

Ordningen omfatter:

- Principper, kriterier og indikatorer for bæredygtig drift af naturlige skove
- Procedurer for certificering af naturlige skove
- Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC)
- Procedurer for mærkning og brug af logo

Der er certificeret ca. 2,3 mio. ha skov i Malaysia fordelt på tre certificeringer og der er udstedt 26 CoC certifikater.

Standarder

MTCC's standarder er udarbejdet på baggrund af The Malaysia-The Netherlands cooperation programme in timber certification (samarbejde mellem Malaysisk og Hollandsk træindustri) og med inddragelse af ITTO's og Keurhouts kriterier og standarder.

Standarder fra enkelte delstater (Sarawak, Sabah og Vestmalaysia), der har haft deres standarder i offentlig høring, er ligeledes inddraget. En lang række grønne samt sociale interessegrupper deltog i starten af processen med at udvikle nationale standarder, men flere valgte i juli 2001 at trække sig ud af samarbejdet⁵. Interessegrupperne har bl.a. kritiseret processen for ikke at leve op til internationale retningslinier for åbenhed og inddragelse af interessenter, og for at standarderne vægter økonomiske hensyn på

⁴ Flere sociale og grønne interessegrupper har trukket deres støtte til MTCC tilbage.

⁵ WWF Malaysia forlod bestyrelsen i januar 2002. WWF har efterfølgende signaleret at de vurderer udviklingen af MTCC positivt.

bekostning af sociale og miljømæssige hensyn. Navnlig hensynet til oprindelige og lokale folks brugs- og ejendomsret har, ifølge disse organisationer, været tilsidesat i for stor grad.

MTCC benytter systemstandarder, hvor der i højere grad fokuseres på registreringer og analyser og i mindre grad på præstationskrav. Kriterierne er således værktøjer til at vurdere en udvikling, og er mindre egnet til at dokumentere overholdelse af klare minimumskrav.

Standarderne omfatter absolutte krav om overholdelse af national lovgivning, mens der ikke er standarder vedr. international lovgivning.

MTCC deltager pt. i en national konsultativ proces for at udvikle standarder for bæredygtig skovdrift, som kan forenes med FSC's globale standarder. MTCC har ligeledes meldt sig ind i PEFC med henblik på at opnå gensidig anerkendelse.

Certificering og akkreditering. MTCC

MTCC forestår selv selve certificeringen, uden at være akkrediteret. MTCC udpeger eksterne og uafhængige firmaer og personer til at udføre kontrollen af de skove og virksomheder, der er omfattet af certificeringssystemet - på grundlag af MTCC's retningslinier. MTCC træffer på grundlag af disse eksterne parters gennemgang selv deres endelige afgørelse om tildeling af MTCC-certifikat.

Sporbarhed og mærkning

MTCC stiller krav om at alle forarbejdende led og forhandlere der ompakker certificerede varer skal have sporbarhedscertifikat for at forhandle certificerede varer

(til sammenligning stiller FSC krav om at alle led i kæden skal have CoC uanset ompakning, med undtagelse af slutforhandleren). MTCC opererer med to typer af sporbarhedskontrol: 1) adskilte produktlinier, der sikrer fuldstændig adskillelse af certificerede fra ikke-certificerede varer og 2) krav om minimum 30 eller 70 % certificeret input i en periode på maksimalt 60 dage for hhv. fibervarer og massevarer. Der stilles ikke krav til oprindelsen af ikke certificeret træ i blandede produkter. MTCC's sporbarhedskontrol omfatter virksomheder i Malaysia, men sikrer ikke kontrol efter træet er videresolgt fra Malaysia. For at sikre en ubrudt sporbarhedskontrol til Danmark vil der derfor skulle tilkøbes en supplerende tredjeparts verifikation af sporbarheden fra Malaysia. I Malaysia har 26 firmaer CoC certifikat. Disse kan findes på www.mtcc.com.my. Det fremgår af mærkningen om alt træ i produkter med MTCC-logo stammer fra MTCC-certificerede skove, eller om det kun er gældende for en del af træet.

The Indonesian Ecolabeling Institute - LEI

The Indonesian Ecolabeling Institute (LEI) er en non-profit organisation, der blev etableret i 1998 på grundlag af flere års drøftelser mellem myndigheder, NGO'er og virksomheder. LEI har til formål at fremme bæredygtig drift af Indonesiens skove ved at etablere og implementere en certificeringsordning for træ- og andre skovprodukter.

LEI certificering udføres af certificeringsorganer, der er akkrediteret af LEI. Certificeringsorganernes funktion er at vurdere, hvorvidt de skove og virksomheder, der er

omfattet af certificeringssystemet drives i overensstemmelse med certificeringsstandarder samt at træffe konkret afgørelse om certificering.

LEI har siden 1998 været godkendt som akkrediteringsorgan af det nationale indonesiske standardiseringsorgan. Inden for skovsektoren varetager LEI miljømærkning af naturlige skove, plantager, Community-based skovdrift, non-timber skovprodukter samt sporbarhedscertificering.

Ordningen omfatter:

- Kriterier og indikatorer for bæredygtig drift af plantager og naturlige skove
- Akkrediteringsordning, som varetages af LEI
- Procedurer for certificering, auditering, håndtering af klager mv.
- Procedurer for sporbarhedscertificering (CoC)
- Procedurer for mærkning og brug af logo

LEI havde pr. 1. april 2003 sammen med FSC certificeret 3 skovområder på ca. 100.000 ha i Indonesien og LEI arbejder herudover med at forberede certificering af 10 skovområder på ca. 2 mio. ha. LEI har i 2002 gennemført den første CoC certificering.

Standarder

LEI's certificeringsstandarder er udarbejdet med udgangspunkt i ITTO's og FSC's kriterier og på baggrund af en konsultativ proces med deltagelse af en række nationale interessenter og organisationer. LEI's standarder omfatter de fleste af de forhold, der indgår i internationalt anerkendte kriterier for bæredygtig skovdrift. LEI's standarder har især en stærk

fokus på sociale forhold, herunder udviklingen af lokale samfund.

LEI's standarder omfatter overvejende præstationsstandarder, formuleret som kriterier men uden klare angivelser af indikatorer og minimumskrav.

LEI-ordningens krav om lovlighed fremgår ikke direkte af deres kriterier, men indgår som en del af indikatorerne.

Certificering og akkreditering

Certificering foretages på grundlag af internationalt anerkendte procedurer og krav, og kan kun foretages af certificeringsfirmaer, der er akkrediterede af LEI. På det punkt ligner LEI's ordning FSC's, som også selv fungerer som både standardiseringsorgan og akkrediteringsorgan. Akkrediteringsproceduren følger i øvrigt internationalt anerkendte procedurer og krav. Der er i dag 4 LEI-akkrediterede certificeringsfirmaer. En liste kan findes på www.lei.or.id.

Der er indgået en samarbejdsaftale mellem LEI og FSC, der på sigt kan føre til gensidig anerkendelse mellem de to akkrediteringsorganer.

Sporbarhed og mærkning

LEI-ordningen omfatter kun sporbarhedscertificering af indonesiske virksomheder. Der er derfor behov for yderligere sporbarhedskontrol i udenlandske led, hvis produkters oprindelse skal kunne dokumenteres globalt. LEI's sporbarhedskontrol følger træet internt i Indonesien, men sikrer ikke kontrol efter træet er videresolgt fra Indonesien. Der har ikke kunnet skaffes oplysninger om retningslinier for LEI's CoC-procedurer. For at sikre en ubrudt sporbarhedskontrol til Danmark er det nødvendigt at tilkoble en

tredjeparts verifikation af sporbarheden fra Indonesien. I Indonesien har 1 firma CoC certifikat. Det kan findes på www.lei.or.id.

CERFLOR – Brasilien

CERFLOR er en frivillig og uafhængig certificeringsordning, der blev udarbejdet på initiativ af private brasilianske skovejeres forening (SBS) i begyndelsen af 1990'erne. Ordningen er først blevet operationel i 2002, men har indtil videre kun udviklet standarder for plantagedrift. Det er hensigten, at ordningen skal udvides til at omfatte standarder for naturlige skove.

Ordningen omfatter:

- Principper, kriterier og indikatorer for bæredygtig drift af plantager
- Akkreditering, som foretages af det nationale akkrediteringsorgan.
- Procedurer for auditering
- Procedurer for etablering og kontrol af sporbarhed CoC
- Procedurer for mærkning og brug af logo.

Der var pr. 1. april 2003 endnu ikke certificeret hverken skove eller plantager under CERFLOR. Oplysninger om certificeringsordningen har været vanskeligt tilgængelige, og der har ikke kunnet skaffes tilstrækkelig med oplysninger til at inddrage denne ordning i vurderingen af certificeringsordninger i troperne.

Ghana

Ghana har siden 1992 haft til hensigt at udvikle en national tømmer certificeringsordning. Der er nedsat en national arbejdsgruppe, der har til opgave at udvikle nationale certificeringsstandarder baseret

på UNCED skoverklæringen, ITTO's kriterier og indikatorer og andre relevante internationale standarder. Gruppen består af repræsentanter fra regeringen, træindustrien, skovsektoren, forskningsinstitutioner og NGO'er.

Der foreligger et udkast til principper, kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift, samt procedurer for sporbarhed af tømmer. Certificeringsordningen er dog endnu ikke færdigudviklet og der er derfor ikke certificeret skov under den pågældende ordning.

6.2.3 Andre godkendelsesordninger

Keurhout⁽⁶⁾

Keurhout er en organisation, der blev etableret i 1996 af private handels- og forarbejdningindustrier. Initiativet fik finansiel støtte fra og blev udviklet i tæt samarbejde med den hollandske regering.

Organisationen har til formål at:

- 1 Kontrollere hvorvidt certifikater, der hævder at dokumentere bæredygtig skovdrift, opfylder minimumskrav defineret af den hollandske regering i 1997, og såfremt dette er tilfældet, da at
- 2 Sikre dokumentation for oprindelse af produkterne fra skoven til slutforbruger
- 3 Mærke godkendt træ, således at forbrugere har sikkerhed for bæredygtighed.

Keurhout er således ikke en skovcertificeringsordning, men fungerer primært som en national hollandsk kontrolforanstaltning for eksisterende certificeringsordninger, men har også i enkelte tilfælde godkendt skovkoncessioner.

⁶ Efterskrift:

I efteråret 2003 blev det besluttet at nedlægge Keurhout Foundation pr. 31. december 2003. Samtidig blev det besluttet, at den hollandske tømmerforening NTTA (Netherlands Timber Trade Association) overtager retten til at bruge Keurhout logoet og at de vil stille dette til rådighed for deres medlemmer. Vejledningens tekst er skrevet for disse beslutninger. Om nedlæggelsen af Keurhout Foundation se nærmere her: <http://www.stichtingkeurhout.nl/liquidation.htm>.

ners selvformulerede systemer for bæredygtig produktion.

Standarder

Minimumskrav for godkendelsesprocedure er udarbejdet i 1997 på grundlag af ITTO's kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift, Skoverklæringen fra UNCED, Helsinki resolutionerne og FSC principper og kriterier. Godkendelsesproceduren er revideret i november 2002. Kontrollen foretages af et uafhængigt panel af eksperter, der er sammensat i overensstemmelse med hollandsk lovgivning vedr. certificering.

Ordnningen omfatter ca. 36 mio. ha hovedsageligt PEFC certificerede skove fra Finland, Sverige og Canada. I tropiske lande har ca. 4,2 mio. ha tidligere været godkendt af Keurhout. Det tropiske areal er faldet til ca. 700.000 ha hvoraf 615.000 ha er skov i Gabon i Afrika

Keurhout stiller i den nye godkendelsesprocedure krav til certificeringsordninger om, at certificeringsstandarder skal være udarbejdet gennem konsultativ proces. Det gjaldt ikke i den oprindelige fra 1997. Keurhout benytter standarder udarbejdet af den hollandske regering til evaluering af certificeret træ. Disse standarder

er udarbejdet med inddragelse af industri og grønne NGO'er.

Keurhout evaluerer certificeringsordninger på baggrund af de minimumskrav, der er angivet i tabel 5 (baseret på proceduren fra november 2002). Der er bl.a. krav om, at der foreligger tilstrækkelige styringsværktøjer for skovdriften, og at skovdriften varetager økologiske, sociale og økonomiske hensyn.

Godkendelsesproceduren stiller også krav om troværdig dokumentation for at national og international lovgivning overholdes.

Sporbarhed og mærkning

Keurhouts sporbarhedskontrol følger træet til Holland, men sikrer ikke kontrol efter træet er videregivet fra Holland. For at sikre en ubrudt sporbarhedskontrol til Danmark, kan der evt. kræves en tredjeparts verifikation af sporbarheden fra Holland. Der findes en oversigt over skove, der er godkendt og mærket af Keurhout på www.stichtingkeurhout.nl/

English.htm samt de firmaer, der har udført kontrollen.

Ændret verifikationsprocedure

Som nævnt ovenstående har Keurhout fra november 2002 ændret sine verifikationsprocedurer. Baggrunden for ændringen var en omfattende kritik fremsat af firmaet KPMG i forbindelse med en revision af de hidtidige procedurer.

Der var, så vidt oplyst, pr. 1. april 2003 ikke taget skridt til at revurdere hidtidige certifikater, godkendt under den gamle procedureforskrift, og der forelå ikke nogen uafhængig vurdering af, om Keurhout-systemet under den nye procedureforskrift og dens praktiske implementering i tilstrækkeligt omfang har taget højde for kritikken.

Den hollandske regering arbejder for med begyndelsen af 2004 at der etableres et organ, som tænkes at skulle vurdere eksisterende certificeringsordninger på grundlag af minimumskrav fastlagt af regeringen. Keurhout har tilkendegivet, at de gerne vil varetage denne opgave, men det er endnu ikke afgjort, om de kommer til det. Disse forhold indebærer, at der blandt mange miljøorganisationer mv. pt. rejses tvivl om Keurhout-systemets troværdighed.

Tabel 4 Oversigt over globale, regionale og nationale certificeringsordninger og andre kontrolordninger for tropiske skove og skovprodukter, samt PEFC.

Ordning	Land	Initiativtager	Standarder	Status	Certificeret areal i alt Mio. ha	Certificeret areal i troperne Mio. ha	CoC certifikater Stk.
FSC	Global ⁷	Detailhandel, NGO'er og producenter	10 principper 56 kriterier	Aktiv	34,6	5,3	Ca. 2500 ⁸
Pan African Certification	Regional ⁹ Afrika	ATO	3 principper 15 kriterier 57 indikatorer	Under udvikling	0	0	0
MTCC	Malaysia	Myndigheder, industri	6 kriterier 29 indikatorer	Aktiv	2,3	2,3	26
LEI	Indonesien	Myndigheder, industri, NGO'er	10 kriterier 56 indikatorer	Aktiv	0,1	0,1	1
CERFLOR	Brasilien	Private skovejere	Ikke oplyst	Delvis Aktiv	0	0	0
Ghanesisk	Ghana	Myndigheder	Ikke oplyst	Under udvikling	0	0	0
PEFC	Regional ¹⁰ Europa + Global under udvikling	Skov og træindustri i Europa (Finland)	6 kriterier 27/101 indikatorer	Aktiv	46,7	0	527
Keurhout	Holland	Hollandsk træindustri	7 principper 30 kriterier 112 indikatorer	Aktiv	36 ¹¹	0,6	

6.3 Sammenlignende oversigter

Standarderne for de fire skovcertificeringssystemer, der pr. 1. april 2003 var operationelle i troperne er sammenlignet i oversigten i tabel 5.

Tabel 6 giver en oversigt over systemkrav mv. under de samme fire ordninger og til sammenligning er desuden vist de samme parametre for PEFC, selvom denne pr. 1. april endnu ikke var operationel i troperne. Den er medtaget for

det tilfælde, at den måtte blive det fremover. Fx har MTCC søgt om gensidig anerkendelse med PEFC, og der er igangsat en proces, som vil lede frem imod, at MTCC's systemkrav bliver udviklet, så de i højre grad matcher internationale retningslinier for certificeringsordninger.

Sammenligningen tager udgangspunkt i ordningernes aktuelle udformning.

⁷ Certifikater findes i en række lande bl.a. Indonesien, Malaysia, Thailand, Brasilien, Bolivia, Mexico, Zimbabwe (se tabel 2)

⁸ Et certifikat kan omfatte flere virksomheder

⁹ Pr. april 2003 er der endnu ikke udstedt certifikater

¹⁰ Certifikater findes i bl.a. Finland, Norge, Sverige, England, Tyskland, Tjekkiet, Østrig og Schweiz

¹¹ Omfatter primært. PEFC og FSC certificerede arealer. Arealer uden for disse ordninger udgør i alt 615.000 ha i Gabon, Afrika.

Table 5 Oversigt over indholdet af certificeringsstandarder for FSC, MTCC og LEI, samt de af Keurhout¹² anvendte minimumskrav.

Kriterier for bæredygtig skovdrift	FSC	MTCC	LEI	Keurhout ¹³
Tekniske og økonomiske kriterier				
1. Overholdelse af national lovgivning	X	X	Delvist	X
2. Overholdelse af internationale aftaler	X			X
3. Kontrol af ulovlig skovning	X	X	X	X
4. Kontrol af ejerforhold og brugsrettigheder	X	X	X	X
5. Sikre og respektere brugsrettigheder	X	X	X	X
6. Økonomisk bæredygtig	X	X	X	X
7. Fremme af non "timber forest products"	X		X	X
8. Driftsplan	X	X	X	X
9. Beskrevne arbejdsprocedurer	X	X	X	(X)
10. Retningslinier for skovdyrkning	X	X	X	X
11. Monitering af skovdriften	X	X	X	X
12. Uddannelse og tilsyn	X		X	X
13. Sikre vedvarig hugstubbytte	X	X	X	X
Sociale kriterier				
14. Sundhed og sikkerhed for medarbejdere	X	X	X	X
15. Anerkende arbejderes ret til at organisere sig	X	X	X	X
16. Sikre minimumsløn	X		X	(X)
17. Kapacitetsopbygning blandt lokale arbejdere	X		X	X
18. Evaluere sociale konsekvenser af skovdriften	X	X	X	X
19. Fremme udvikling af lokale samfund	X		X	X
20. Sikre de oprindelige folks rettigheder	X	X	X	X
21. Sikre inddragelse af interessenter	X	X	X	X
22. Afgørelse af klager og tvister	X		X	X
Økologiske/Miljø kriterier				
23. Evaluering af skovdriftens miljømæssige konsekvenser	X	X	X	X
24. Beskytte skovens økologiske processer	X	X	X	X
25. Beskytte jordbund, vand og luft	X	X	X	X
26. Beskytte biodiversitet (alle niveauer)	X			X
27. Sikre urørte skovområder	X	X	X	X
28. Beskytte truede arter	X	X	X	X
29. Beskytte og retablere truede naturtyper	X	X	Delvist	X
30. Regulering af brug af kemikalier o.lign.	X			X
31. Forureningskontrol	X			(X)

¹² Procedure for nye godkendelser efter november 2002

¹³ Minimumskrav for at Keurhout kan godkende certificeringer

Tabel 6 Oversigt med vurdering af certificeringsordninger og opfyldelse af retningslinier.

Retningslinier	Indikatorer	FSC	MTCC	LEI	Keurhout ¹⁴	PEFC
Certificeringsordningen generelt						
Målsætning	Målsætning om at dokumentere god/ bæredygtig skovdrift	+	+	+	+	+
Konsensus og inddragelse	Sikrer beslutningsgangene inddragelse af relevante interessenter	+	+/-	+	+/-	Afh. af national ordning
	Er ordningen fri for saglig kritik fra relevante interessenter?	-	-	-	-	-
Gennemsigtighed	Er der adgang til skrevne procedurer for udarbejdelse af standarder, certificering og akkreditering?	+	+	NA	-	+
	Er der adgang til oplysninger om certificerede skove/ virksomheder?	+	+	+/-	+	+/-
Standarder						
Åbenhed	Er standarderne tilgængelige?	+	+	+	+	+
Konsensus og inddragelse	Sikrer procedurerne for udarbejdelse af standarder inddragelse af relevante interessenter?	+	+/-	+	+/-	Afh. af national ordning
	Er standarderne fri for saglig kritik fra relevante aktører?	-	-	NA	-	Afh. af national ordning
Bæredygtighed	Er standarderne udarbejdet på baggrund af globale, regionale eller nationale standarder for bæredygtig skovdrift?	+	+	+	+	+
Præstationsstandarder	Er standarderne operationelle og målbare?	+	+/-	+/-	+	Afh. Af national ordning
Certificeringsorgan						
Åbenhed	Kan det oplyses, hvem der har foretaget certificeringen?	+	+	+	+	+
Uafhængigt og kompetent	Er certificeringsorganet akkrediteret?	+	-	+	+	+
Certificeringsproces						
Åbenhed	Er der adgang til informationer fra certificeringsrapporter el.lign.?	+	+	+/-	+	+
Konsensus og inddragelse	Sikrer certificeringsprocedurerne inddragelse af relevante interessenter?	+	+	+	+/-	Afh. Af national ordning
Kontrol	Omfatter certificeringen løbende kontrol af driften?	+	+	+	+/-	Afh. Af national ordning
Akkreditering						
Åbenhed	Er akkrediteringsprocedurer tilgængelige?	+	Ingen akkreditering	+	+	+
	Er oplysning om hvem der har foretaget akkrediteringen af certificeringsorganet tilgængelige (såvel skov- som sporbarheds-certificering)?	+	Ingen akkreditering	+	+/-	+
Uafhængigt og kompetent	Er akkrediteringsorganet internationalt anerkendt?	+/-	Ingen akkreditering	NA	+	+

¹⁴ Keurhout godkendelseskrav til certificeringsordninger og deklarationer fra nov. 2002

Table 6 Oversigt med vurdering af certificeringsordninger og opfyldelse af retningslinier. Fortsat.

Retningslinier	Indikatorer	FSC	MTCC	LEI	Keurhout ¹⁵	PEFC
Sporbarhed						
Certificering	Har varen et sporbarhedscertifikat?	+	+	+	+	+
	Er certificeringen foretaget af akkrediteret tredje part?	+	- Ingen akkreditering	+	+	+
Verificerbarhed	Er der mulighed for at få bekræftet leverandørens certificeringsstatus hos tredjepart?	+	+	NA	+	+
	Kan der leveres certificerede og ikke certificerede produkter adskilte gennem alle forarbejdningsled?	+	+	NA	+/-	+/-
	Fremgår det af mærkningen om det er et blandingsprodukt?	+	+			
Mærkning						
Troværdighed	Er mærkning/deklarationen klart formuleret?	+	+	NA	+	+
	Er mærkning/deklarationen troværdig?	+	+	NA	NA	+

Symboler:

+ : Kravet tilfredsstillende opfyldt

- : Kravet ikke opfyldt

+/- : Kravet kan være opfyldt, afhænger af national ordning eller andet

NA: oplysninger har ikke været tilgængelige.

Det skal bemærkes, at der i oversigten henvises til Keurhout's godkendelsesprocedure som er gældende fra november 2002. Det betyder, at godkendelser fra før november 2002 ikke lever op til alle de anførte retningslinier i tabel 6.

6.4 Trinvis tilgang til bæredygtig skovdrift

Kvalifikation til certificering for lovlig og bæredygtig skovdrift stiller omfattende krav til både skovdrift, kontrolapparat og dokumentation.

De høje krav er med til at styrke forbrugernes garanti for, at det de køber, er bæredygtigt og lovligt produceret. De gør det imidlertid også vanskeligt for en række skovaktører at kvalificere sig til certificering. Nogle vil måske på kort sigt kunne omstille sig til en

del af kravene, men først på langt sigt til dem alle.

Hvis ikke disse skovbrug også på kort sigt gives incitament til den fornødne driftsomlægning, så kan de høje krav virke som en barriere for indledningen af en god langsigtet proces hen imod lovlig og bæredygtig skovdrift. Dette forhold ses som en væsentlig forklaring på den langsomme udvikling af skovcertificering i tropeskovene. Mindre end 10 % af samtlige skovcertificeringer globalt har fundet sted i tropeskovene over de seneste 10 år.

For at styrke processerne hen imod en langsigtet omlægning til lovlig og bæredygtig drift, har man derfor i ITTO og andre internationale fora over de senere år fokuseret meget på mulighederne for at belønne en trinvis tilgang til certificering (phased approach). Mange af de etablerede

certificeringsordninger, herunder FSC, erkender selv problemet og arbejder på modeller til udvikling af nye systemer til formålet.

Systemerne må blandt andet sikre, at driften udvikler sig i den ønskede retning. I modsat fald kunne den trinvis tilgang blot føre til, at standarderne for bæredygtig drift generelt sænkes til det laveste trin på stigen. Dette stiller igen krav om en troværdig kontrol af udviklingen, ligesom det stiller høje krav om løbende dokumentation. Man er derved allerede på vej mod opbygning af et system, som i sig selv kan være tungt at køre.

Flere aktører i markedet har over de senere år markedsført træ, som kommer fra skove, der angives at »være på vej« på mod bæredygtig skovdrift. SGS Malaysia Certification Support Programme (CSP), WWF's Global Forest and Trade Network (GFTN) og Tropi-

¹⁵ Keurhout godkendelseskrav til certificeringsordninger og deklARATIONER fra nov. 2002

cal Forest Trust (TFT) er eksempler på sådanne private initiativer.

På efterspørgselsiden har der tilsvarende været fokuseret meget på, om man kan formulere blødere krav, som gør det muligt for flere producenter at leve op til dem. Et problem er her, at udgangssituationen kan være meget forskellig fra skov til skov og fra land til land.

Der har over de senere år været fokuseret meget på behovet for at sikre lovlige og ordnede forhold ved skovdrift - som et første trin på stigen på vej mod bæredygtighed:

En global workshop om trinvis tilgang til certificering arrangeret af ITTO i 2002 anbefalede, at et passende 1. trin på vej mod fuld bæredygtig drift og certificering kunne være uafhængig verifikation af lovlig skovdrift. EU-kommissionen er på vej med en handlingsplan, der tager specifikt sigte på fremme af lovlig skovdrift. Herhjemme har Danmark i foråret 2003 inviteret tre tropiske lande (Indonesien, Malaysia og Brasilien) til samarbejde specifikt om sikring af lovlig skovdrift i de pågældende lande.

I Storbritannien er man ved at udvikle en politik for offentligt indkøb af træ, hvor man formulerer krav i tre niveauer:

- niveau 1: lovligt og bæredygtigt
- niveau 2: lovligt og på vej mod bæredygtigt
- niveau 3: lovligt

I denne vejledning er det valgt at arbejde med en indkøbsmodel efter samme grundlæggende tretrins-model som den engelske.

6.5 Konklusion

Folketingsbeslutning B 197 fra juni 2001 fremhæver FSC som et eksempel på en troværdig garant for, at træ bærende dette miljømærke er lovligt og bæredygtigt produceret. Af bemærkningerne til beslutningsforslaget fremgår, at hvis der fremkommer andre globale mærkningsordninger for træprodukter med tilsvarende høje standarder for økonomisk, miljømæssig og social bæredygtig, og som bygger på uvildig tredjeparts-certificering og efterfølgende kontrol, så kan træprodukter bærende disse mærker ligeledes anses for at være bæredygtigt produceret.

Miljøminister Hans Christian Schmidt har i maj 2002 i en orientering til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg om opfølgningen på B 197 tilsvarende tilkendegivet, at vejledningen for offentligt indkøb af tropisk træ vil inkludere FSC som et eksempel på en troværdig garant for at træ, der bærer dette miljømærke, er lovligt og bæredygtigt produceret. Ministeren har samtidig tilkendegivet, at han lægger vægt på, at vejledningen også giver rum for anerkendelse af eventuelle andre troværdige certificeringsordninger for tropisk træ, og at vejledningen tillige bør forholde sig til om, og i givet fald hvordan der kan ageres ansvarligt i markedet for ikke certificerede produkter.

FSC var pr. 1. april 2003 den eneste mærkningsordning for skovprodukter, som var operationel i et større antal tropiske lande. Yderligere to nationale skovcertificeringsordninger var etableret - MTCC i Malaysia og LEI i Indonesien. Dertil kommer det hollandske godkendelsessystem Keurhout, som pr. 1. april 2003 havde godkendt skovcerti-

ficeringsordninger i flere forskellige tropiske lande, herunder en certificeringsordning i Gabon, som ikke var omfattet af nogen af de tre ovennævnte ordninger.

Der eksisterer ikke internationalt anerkendte og globalt dækkende minimumskrav for »lovlig og bæredygtig« skovdrift og ej heller minimumskrav for certificeringsordninger, der kan garantere for en sådan drift. Der findes imidlertid en række ISO-retningslinier mv. samt anbefalinger fra internationale skovdrøftelser, som giver en rettesnor for væsentlige elementer, og disse er søgt sammenfattet i nærværende rapport.

Væsentlige elementer i skovcertificeringsordninger inkluderer, at standarderne for skovdriften dækker de i kapitel 4 omtalte kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift samt at de er fastlagt under hensyntagen til sociale, miljømæssige og økonomiske interesser under en konsultativ proces, der er åben for deltagelse for alle berørte parter. En troværdig certificeringsordning forudsætter endvidere, at der eksisterer et sporbarheds- og mærkningsystem, som kan garantere, at træ på markedet hidrører fra sådanne kilder. For nærværende er FSC det eneste certifikat, der anses fuldt ud at kunne leve op til disse kriterier.

MTCC adskiller sig fra FSC blandt andet derved, at MTCC selv udfører certificering uden at være akkrediteret dertil (FSC akkrediterer andre firmaer til at udføre certificering), at MTCC i mindre grad end FSC synes at inddrage sociale og miljømæssige hensyn under standardfastsættelsen, i mindre grad end FSC støtter sig til målbare minimumskrav, og ved at MTCC's CoC kun omfatter virksomheder i Malaysia. Krav om

overholdelse af national lovgivning og kontrol deraf er indbygget i MTCC's standarder. Mærket anses for nærværende samlet set at give troværdig garanti for, at skovdriften har været lovlig og på vej til at blive bæredygtig. Troværdig mærkning af træ, der markedsføres uden for Malaysia, kræver, at træet tillige er forsynet med et sporbarhedscertifikat, der dækker træets vej fra den eksporterende MTCC-certificerede virksomhed i Malaysia. MTCC befinder sig i en udviklingsfase, som bla. indebærer at deres krav og procedureforskrifter tilnærmes FSC's.

LEI adskiller sig fra FSC blandt andet ved at skovdriftstandarden ikke direkte stiller krav om lovlig drift, og ved at LEI's CoC kun omfatter virksomheder i Indonesien. Mærket findes derfor ikke uden videre at kunne anses som en troværdig garant for lovlig skovdrift. LEI er ligesom MTCC i en udviklingsfase, som bla. indebærer at deres krav og procedureforskrifter tilnærmes FSC's.

Uagtet at et LEI-certifikat i sig selv må anses som en utilstrækkelig garant for lovlig drift, så er det vurderingen, at mærket i kombination med andre indikationer (se nærmere i kapitel 5 om dokumentation) vil kunne udgøre en tilstrækkelig god dokumentation for lovlig og bæredygtig drift. Keurhout's nye godkendelsesprocedure (november 2002) indikerer, at Keurhout i dag stiller krav til certificeringssystemer, som langt hen ad vejen svarer til FSC's system, men der hersker pt. usikkerhed om Keurhouts praktiske implementering af egne procedurer, og der har været rejst væsentlig kritik af den måde, ordningen tidligere har fungeret på – og som stadig ligger til grund for flere eksisterende god-

kendelser. Keurhouts CoC-system omfatter ikke træets videre vej ved salg fra Holland.

På den baggrund anses ordningen for nærværende ikke uden videre at kunne anses som en troværdig garant for lovlig eller bæredygtig skovdrift. Men, som i tilfældet med LEI, så er det vurderingen, at Keurhout-mærket i kombination med andre indikationer (se nærmere i kapitel 5 om dokumentation) vil kunne udgøre en tilstrækkelig god dokumentation for lovlig og bæredygtig drift.

7 Miljø- og sundhedsbelastninger i livsforløb for tropisk træ

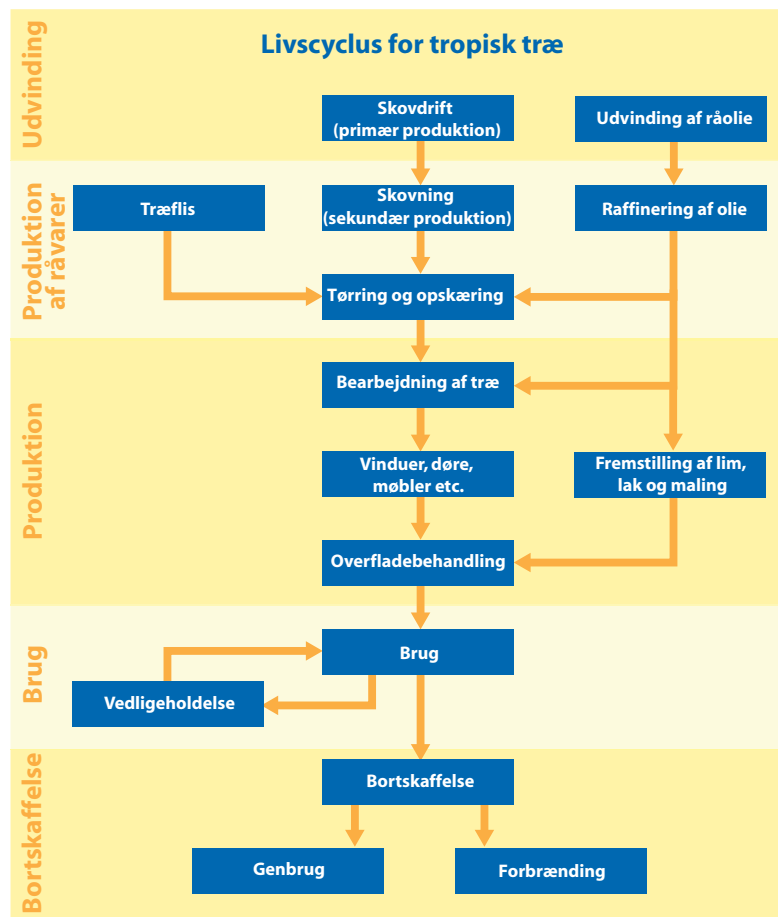
Bæredygtig skovdrift af tropisk træ sikrer ikke nødvendigvis, at miljøhensyn er inddraget i de

efterfølgende faser i livsforløbet. Disse faser omfatter fremstilling af produkter, brug og bortskaffelse. I nogle tilfælde importeres det færdige produkt af tropisk træ, f.eks. havemøbler, men ofte foregår selve fremstillingen af produktet i Danmark.

Livscyklusen for tropisk træ er skitseret i figur 1. Der foregår transport imellem faserne, som ikke er vist på figuren.

I tabel 7 er vist en oversigt over miljø- og sundhedsbelastninger i livscyklus for tropisk træ. Hensynet til miljø og sundhed i hele livsforløbet betyder, at der også skal stilles krav til miljø, sundhed og arbejdsmiljø i de efterfølgende faser.

Figur 1

Tabel 7 Væsentlige miljøbelastninger i livscyklus for tropisk træ

		Udvinning og produktion af råvarer	Fremstilling	Brug	Bortskaffelse
Materialeforbrug		Råolie Træ	Byggeri, møbler, brugsgenstande Overfladebehandlingsmidler. Lim, lak og olie	Rengøringsmidler. Overfladebehandlingsmidler.	Genbrug af træ
Energiforbrug		Træforarbejdning Trætørring ransport	Udsugning og ventilation. Bearbejdning af træ. Overfladebehandling.	Ikke relevant	Genvinding af energi i træ (forbrænding).
Miljøpåvirkning	Globale	Udledning af CO2 som følge af energiforbrug (se ovenfor). Klima, Biodiversitet. Skovens rolle i det globale økologiske kredsløb	Udledning af CO2 som følge af energiforbrug (se ovenfor).	Ikke relevant	Udledning af CO2 ved forbrænding
	Regionale	Olieudvinning og raffinering. Produktion af lim, lak, og olie. Skovens rolle i det globale økologiske kredsløb	Udledning af VOC fra overfladebehandling.	Ikke relevant	Ikke undersøgt
	Lokale	Skovning af træ. Pesticidanvendelse ved skovdrift. Udledning af næringsstoffer (gødning). Skovens rolle i lokale økologiske kredsløb og beskyttende funktioner	Støj og støv emission	Afgasning af VOC.	Ikke undersøgt
Sundhedspåvirkninger og sociale forhold	Nationalt/ Lokalt	Arbejdsmiljø (pesticider), arbejdspladser, materielle og kulturelle værdier	Støj og støv VOC fra overfladebehandling og limning.	Afgasning af VOC	Ikke undersøgt.

Transport af råtræet fra fjerntliggende destinationer til Danmark betyder energiforbrug og emissioner fra de pågældende transportmidler. Transport af de tropiske træsorter sker primært i bulk samt i containerskibe. Transporten kan udgøre en væsentlig del af miljøbelastningen set i livscyklus, hvis træet transporteres

7.1 Miljøbelastninger

Under forarbejdning af træet foregår de samme processer som for andet træ. Det betyder, at miljøpåvirkningerne er de samme for tropisk træ som for andet træ. Der vil ikke være væsentlige miljøbelastninger ved brug eller bortskaffelse, da træet typisk kan genanvendes eller forbrændes med energiuudnyttelse.

Den væsentligste miljøbelastning skyldes udledning af kuldioxid (CO2) fra energiforbrug til forarbejdning af træet. Kuldioxid er en drivhusgas og udgør en global miljøbelastning. En del af energiforbruget kan være baseret på afbrænding af træ. Denne del

regnes som CO2 neutral, da træet forbruger CO2 under væksten.

Støj fra de processer, der indgår i forarbejdningen, udgør ofte en lokal miljøbelastning. Derudover vil forarbejdningen ofte resultere i udvikling af træstøv, som kan spredes til omgivelserne.

Under fremstilling af produkter vil de enkelte processer være energikrævende, som derfor medfører udledning af drivhusgas.

En række tropiske træsorter (f.eks. teak) skal ikke imprægneres som eksempelvis fyr, hvilket sparer en forarbejdningsproces og anvendelse af kemiske stoffer undgås. Teak og andre tropiske træsorter kan klare sig uden overfladebe-

handling, da det fra naturens hånd har et stort indhold af olie, som beskytter mod råd og svamp. Derimod kan det ikke modstå solens afblegende virkning og regnens udvaskning af træets farvestoffer. Derfor har teak og andre tropiske træsorter alligevel brug for løbende beskyttelse, såfremt træets farve skal bevares.

Miljøhensyn kan sikres ved at vælge produkter der er miljømærket med det Nordiske miljømærket Svanen eller opfylder kriterierne herfor. Der findes kriterier for

følgende produktgrupper indeholdende træ:

- Bygningsplader
- Vinduer og døre
- Udemøbler
- Møbler
- Papir til trykning

For en række produktgrupper indeholdende træ er der udarbejdet specifikke miljøvejledninger. Det gælder reoler, polstermøbler, borde, arkivskabe og skolestole: Miljøvejledningen om skrive- og kopipapir samt kopieringsydelse indeholder anbefalinger som vedrører papir generelt.

7.2 Sundhedsbelastninger

Arbejds miljø

Under bearbejdning af træ dannes træstøv. Hovedparten af dette træstøv suges straks fra bearbejdningsskiven. Afhængig af bl.a. udsugningssystemet, processens art, maskinens udformning og trætypen vil en større eller mindre støvmængde komme ud i værkstedslokalet.

Træstøv er sundhedsskadeligt ved indånding. Især tropiske træsorter bl.a. palisander og teak kan give kontakteksem og forskellige andre allergiske reaktioner. Indånding af tørt, fint træstøv fra træarter som mahogni, teak,

iroko, cedertræ, eg, ahorn m.fl. kan fremkalde overfølsomhedsreaktioner i luftvejene, oftest astma og høfeber /3/. Arbejde som indebærer udsættelse for træstøv fra løvtræ, samt arbejde som indebærer udsættelse for andet træstøv i høje koncentrationer gennem længere tid er medtaget på det danske Arbejdstilsyns liste over processer, der anses for at være kræftfremkaldende /4/.

Arbejdet med bearbejdning af træ med metal kan være farligt. Dette skyldes bl.a., at der arbejdes med støjende, skærende og roterende værktøjer, at tunge emner ofte håndteres manuelt, og at bevægelser i visse tilfælde foretages ensidigt gentaget.

Sundhedspåvirkningerne i arbejdsmiljøet kan reduceres ved, at virksomheden træffer de nødvendige foranstaltninger og systematiserer arbejdsmiljøarbejdet bl.a. på baggrund af arbejdspladsvurderinger. Produkter uden brug af organiske opløsningsmidler til overfladebehandling bør foretrækkes.

Indeklima

I en periode efter anbringelse eller indbygning af nye produkter af træ i et lokale, vil der være afgang fra træet og de anvendte overfladebehandlinger. Afgang

gerne består især af formaldehyd og andre aldehyder fra de anvendte lime og flygtige olier fra træet.

Afgasningen kan dels medføre lugtgener og dels medføre slimhindeirritationer /5/. Specielt tropisk træ indeholder mange flygtige stoffer med kraftig duft. Duften kan være behagelig for nogle og uønsket for andre. Den vil dog sjældent være årsag til gener som slimhindeirritationer. Indeklimamærkning af produktet efter Dansk Indeklimamærkning /15/ giver information om varigheden af afgang fra produktet og dermed behov for udluftning.

Efter en vedligeholdelsesbehandling vil der være risiko for afgang i en periode som for et nyt produkt. Efter en vedligeholdelsesbehandling indendørs af f.eks. gulve eller vinduer anbefales det derfor, at lokalet ventileres før det anvendes.

Valg af produkter forsynet med Indeklimamærket eller produkter, der lever op til kravene vil sikre, at oplysninger om afgang, rengøring og vedligeholdelse er kendt.

Forkortelser:

FSC: Forest Stewardship Council
 LEI: Indonesian Ecolabeling Institute
 CERFLOR: Programa de Certificação de Florestas (Brasilien).
 SGS: Société Générale de Surveillance
 SCS: Scientific Certification System
 MTCC: Malaysian Timber Certification Council
 IUCN: International Union on Conservation and Nature
 PEFC: Pan European Forest Certification
 ATO: African Timber Organisation
 ITTO: International Tropical Timber Organisation
 CIFOR: Center for International Forest Research

8 Referencer

- /1/ Retningslinier for vurdering af certificeringsordninger for bæredygtigt produceret tropisk træ. Baggrundsnotat til Miljøvejledningen til offentlige indkøbere om tropisk træ, okt. 2002.
- /2/ Vurdering af eksisterende certificeringsordninger for bæredygtigt produceret tropisk træ. Baggrundsnotat til Miljøvejledningen til offentlige indkøbere om tropisk træ, okt. 2002.
- /3/ Træ og sundhed. www.trae.net
- /4/ »Grænseværdier for stoffer og materialer« At-vejledning C.0.1, okt. 2002
- /5/ Indeklimahåndbogen. SBI anvisning 196. Statens Byggeforskningsinstitut, 2000.
- /6/ Træs naturlige holdbarhed: Levetider. www.trae.dk
- /7/ Procurement of Timber Products from »Legal & Sustainable Sources« by Government & its Agencies: Scoping Study Report. Environmental Resources Management, July 2002.
- /8/ EU Kommissionens Fortolkningsmeddelelse KOM(2001) 274
- /9/ Gulve 029/3.0. Nordisk Miljømærkning, 14. marts 2002
- /10/ Møbler og innredninger 031/2.3. Nordisk miljømærkning, 14. december 2001
- /11/ Utemøbler af træ 073/1. Nordisk Miljømærkning, 11. juni 2002
- /12/ Panels for the Building, Decorating and Furniture Industry 010/3.3. Nordic Ecolabelling, 15. March 2002
- /13/ Unced 1992. Non-Legally Binding Authoritative Statement Of Principles For A Global Consensus On The Management, Conservation And Sustainable Development Of All Types Of Forests. Report Of The United Nations Conference On Environment And Development Rio De Janeiro, 3-14 June 1992.
- /14/ Træ er Miljø, De tropiske skove. www.trae.dk
- /15/ Dansk Selskab for Indeklima. (www.dsic.dk)
- /16/ Miljøvejledning: Borde. Miljøstyrelsen, 1997 (www.mst.dk)
- /17/ Miljøvejledning: Reoler. Miljøstyrelsen, 1998 (www.mst.dk)
- /18/ Miljøvejledning: Arkivskabe. Miljøstyrelsen, 1998 (www.mst.dk)
- /19/ Miljøvejledning: Polstermøbler. Miljøstyrelsen, 1998 (www.mst.dk)
- /20/ Offentlige grønne indkøb – en vejledning i mulighederne for at varetage miljøhensyn i forbindelse med afholdelse af udbud. Miljøstyrelsen og Konkurrencestyrelsen, 2002 (www.ks.dk)
- /21/ Gunnar Madsen, Dansk Vindueskontrol (DVC). Personlig kommunikation, dec. 2002
- /22/ Miljøcertificeret tropisk træ til vandbygningskonstruktioner. Vej & Park og Københavns Havn A/S, 2002 (www.vejpark.kk.dk)
- /23/ Controlling Imports of Illegal timber. Options for Europe. Summary., Oct. 2002. www.fern.dk
- /24/ Bæredygtig skovdrift. Baggrundsnotat til Miljøvejledningen til offentlige indkøbere om tropisk træ.
- /25/ MCPFE, 1993. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe 1993, 16-17 June in Helsinki. Resolution H1. General Guidelines for the Sustainable Management of Forests in Europe.
- /26/ ITTO, 1998. Criteria and indicators for sustainable management of natural tropical forests. ITTO Policy Development Series 7.
- /27/ ITTO, 2002. Forest Certification: Pending Challenges for Tropical Timber. ITTO Technical Series 19.
- /28/ Villy E, Risør. Træhåndbogen. Forlaget Ivar. 1966. (2.udgave 1997)
- /29/ Træ 35. 52 træarter. Træbranchens Oplysningsråd. 1993
- /30/ ITTO. Annual Review and Assesment of the World Timber Situation 2001.
- /31/ Viden om træ. Teknologisk Institut. Udviklingscenter for møbler og træ. www.teknologisk.dk
- /32/ Markedsundersøgelse. Udbud af certificeret tropisk træ. Baggrundsnotat til Miljøvejledningen til offentlige indkøbere om tropisk træ.
- /33/ Morten Bjørner, Dansk Træforening. Personlig kommunikation, april 2003.
- /34/ The IUCN Redlist of Threatened Species, 2002 www.redlist.org

Tropisk træ – Miljøvejledning, baggrundsrapport

Miljøvejledningen for indkøb af tropisk træ og nærværende baggrundsrapport er udgivet i 2003 af:

Miljøstyrelsen, Strandgade 29, 1401 København K
Tlf. 32 66 01 00 • mst@mst.dk • www.mst.dk og

Skov- og Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø
Tlf. 39 47 20 00 • sns@sns.dk • www.skovognatur.dk

Projektansvarlig: Anne Abildgaard, COWI A/S i samarbejde med Valør & Tinge, NEPCon og Sall & Sall. En rådgivende styringsgruppe og en række eksterne høringsspartner har været inddraget i processen.

Styringsgruppen var sammensat af repræsentanter fra:
Dansk Skovforening, Dansk Træforening, Forbundet Træ-industri-Byg, Foreningen af offentlige indkøbere, Nepenthes, Statens og Kommunernes Indkøbs Service A/S, Træets Arbejdsgiverforening, Udenrigsministeriet, Verdensnaturfonden - WWF samt Skov- og Naturstyrelsen (formand).

Layout: Lone Jensen, COWI A/S.

Nærværende baggrundsdokument er alene udgivet i en netudgave. Selve miljøvejledningen findes både i netudgave og i trykt udgave og kan fås ved henvendelse til:

Miljøministeriet, Frontlinien, Rentemestervej 8, 2400 København NV.
Telefon: 70 12 02 11 • frontlinien@frontlinien.dk • www.frontlinien.dk

.....
MILJØMINISTERIET

Skov- og Naturstyrelsen
Miljøministeriet

Miljøstyrelsen
Miljøministeriet